

ÖZET

TERÖRİZM VE TURİZM: TERÖRİZMİN TURİST DAVRANIŞLARINA ETKİSİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Turizm, sağladığı ekonomik, sosyal ve kültürel faydalardan dolayı özellikle de gelişmekte olan ülke ekonomileri için vazgeçilmez bir endüstridir. Bir ülkedeki turizm faaliyetlerinin sürekliliğinin sağlanması öncelikli olarak, o ülkenin can ve mal güvenliği konusundaki imajına bağlıdır.

Terörizmin turizm ve turist davranışları üzerindeki en önemli etkisi talepte yarattığı daralmadır. Turistlere yönelik terör eylemleri sözlü ve yazılı basında sıkça ve detaylı biçimde yer aldığından, çok kısa sürede çok geniş halk kitlelerine ulaşabilmekte ve teröristler tarafından verilmek istenen mesaj yerine kolaylıkla ulaşmaktadır. Terörizmin toplumda yarattığı gerginlik ve baskılar turistlerin tercihlerini değiştirmekte ve terör eylemlerinin yarattığı güvensizlik ortamı turist davranışını olumsuz yönde etkilemekte ve turisti söz konusu bölge dışındaki diğer alternatiflere yönlendirmektedir.

Turistlere yönelik terör eylemleri sözlü ve yazılı basında sıkça ve detaylı biçimde yer aldığından, çok kısa sürede çok geniş halk kitlelerine ulaşabilmekte ve teröristler tarafından verilmek istenen mesaj yerine kolaylıkla ulaşmaktadır.

Bu çalışmadaki temel amaç terörist faaliyetler ile bunların turizm ama özellikle turizmin öznesi olarak niteleyebileceğimiz turistlerin davranışı üzerindeki etkilerini incelemektir.

Değerlendirilen 90 adet anket, terörizmin ,ekonomik krizlerden sonra, turist davranışlarını olumsuz yönde etkileyen ikinci önemli faktör olduğunu göstermiştir. Terör eylemlerinin yarattığı güvensizlik ortamının turisti söz konusu bölge dışındaki diğer alternatiflere yönlendirdiği ortaya çıkmıştır.

ABSTRACT

TERRORISM AND TOURISM: A STUDY ON THE IMPACT OF TERRORISM UPON TOURIST BEHAVIOR

Tourism, with its economic, social and cultural contributions, is a vital industry especially for developing countries. The sustainability of tourism activities in a country is firstly depended on her image about life and property safety.

The vital impact of terrorism upon tourism and tourist behavior is the contraction in demand created by terrorism. Terror actions can easily be dispersed to large public and the messages of terrorists can reach the places where they want it to reach, since the mass media cover terrorist attacks very largely and in details. The tension and pressures created by terrorism can change the choices of tourists; the insecure atmosphere resulted by terrorist actions affect tourist behaviors negatively and directs tourists to other destinations alternative to the said destination affected by terrorism.

Terror activities against tourists can take place in media frequently and detailed so in a very short time the public is easily informed about the activities and the message, which is intended to given by terrorists, can easily reach to the target.

The main objective in this study is to assess the impact of terrorist actions on tourism but especially on behaviors of tourists who can be labeled as the subject of tourism.

Assessed 90 questionnaires exhibited that terrorism is the second important factor negatively affecting tourist behavior after economic crisis. It is found that insecure environment created by terrorist activities direct tourists to other alternatives other than the destination.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ	vi
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	01
1. TERÖR	
1.1 Terör, Terörizm ve Terörist Kavramları	04
1.2 Terörün Tarihsel Gelişimi	08
1.3 Terörün Nedenleri	12
1.4 Terör Çeşitleri	14
1.4.1 Devlet Terörü	15
1.4.2 Dinsel Terör	16
1.4.3 Etnik Terör	17
1.4.4 İdeolojik Terör	18
1.4.5 Teknolojik Terör	19
1.4.6 Dış Kaynaklı Terör	20
1.5 Terörün Toplumsal Yapı Üzerine Etkileri	21
1.6 Terörün Ekonomik Yapı Üzerine Etkileri	26
2. TURİZM SEKTÖRÜ	
2.1 Turizm ve Turist Kavramları	28
2.1.1 Tüketici Davranışı	32
2.1.2 Turizmde Tüketici Davranışı	34
2.1.3 Turistin Seyahat Seçim Süreci.....	36

2.2 Turizmin Tarihsel Gelişimi.....	39
2.3 Turizm Çeşitleri.....	42
2.4 Turizm Talebi ve Turizm Talebinin Özellikleri.....	43
2.5 Turizm Talebini Etkileyen Faktörler.....	45
2.5.1 Ekonomik Unsurlar.....	45
2.5.2 Toplumsal Unsurlar.....	47
2.5.3 Psikolojik Unsurlar.....	49
2.5.4 Politik Unsurlar.....	49
2.6 Turizm Sektöründe Ulaştırma İşletmeleri.....	50
2.6.1 Demiryolu İşletmeleri.....	51
2.6.2 Havayolu İşletmeleri.....	54
2.6.3 Karayolu İşletmeleri.....	56
2.6.4 Denizyolları İşletmeleri.....	57
2.7 Turizm Sektöründe Konaklama İşletmeleri.....	59
2.7.1. Konaklama İşletmelerinin Sınıflandırılması.....	61
3.ARAŞTIRMA	
3.1 Araştırmanın Yöntemi.....	70
3.2 Araştırmanın Sınırı.....	70
3.3 Kullanılan İstatistiksel Analizler.....	70
3.4 Bulgular.....	71
3.4.1 Çapraz Tablo ve Ki-Kare Sonuçları.....	71
3.4.1.1 Acente ve Otel Değişkenine İlişkin Çapraz Tablo ve Ki-Kare Analizi Sonuçları	71
3.4.1.2 Diğer Değişkenlere İlişkin Çapraz Tablo Sonuçları.....	80
3.5 Frekans Analizi Sonuçları.....	81
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	85
KAYNAKÇA	89

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1.1 : Uluslararası Turizmdeki Gelişme.....	42
Tablo 2.1 : Demiryolu İşletme Kazaları.....	53
Tablo 2.2 : 2006 Yılı Turistlerin Konaklama Dağılımı.....	66
Tablo 2.3 : 2007 Yılı Turistlerin Konaklama Dağılımı.....	67
Tablo 2.4 : 2008 Yılı Turistlerin Konaklama Dağılımı.....	68
Tablo 3.1 : Acente ve Otellerin Terör, Güvenlik, Kuş Gribi'nin Turizmi Etkileyen Unsurlar mıdır Sorusuna İlişkin Dağılımı ve Ki-Kare Sonucu.....	71
Tablo 3.2 : Acente ve Otellere Göre Hedef Kitlenin Hangi Coğrafi Bölgede Olduğuna İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu.....	73
Tablo 3.3 : Acente ve Otellerin Terör Konusunda Turizm Kapsamında Uygulanılması Gereken Stratejiler Konusundaki Görüşlerine İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu -1.....	74
Tablo 3.4 : Acente ve Otellerin Terör Konusunda Turizm Kapsamında Uygulanılması Gereken Stratejiler Konusundaki Görüşlerine İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu -2	75
Tablo 3.5 : Acente ve Otellerin Terörün Algılandığı Yıllarda Karşılaştıkları Problemlere İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu -1.....	76
Tablo 3.6 : Acente ve Otellerin Terörün Algılandığı Yıllarda Karşılaştıkları Problemlere İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu -2.....	77

Tablo 3.7 : Acente ve Otellere Göre Turizm Sektörünü Olumsuz Etkileyen Unsurlara İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu-1	78
Tablo 3.8 : Acente ve Otellere Göre Turizm Sektörünü Olumsuz Etkileyen Unsurlara İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu-2.....	79
Tablo 3.9 : Acente ve Otellerin Yurtdışı Bağlantılarının Türkiye'deki Terör Konusunda Olumsuz Görüşte Bulunmalarına İlişkin Dağılım.....	80
Tablo 3.10 : Ankete Katılan Acente ve Otel Dağılımı.....	81
Tablo 3.11 :Ankete Katılan Acente ve Otellerin Hedefledikleri Coğrafi Bölgeler.....	81
Tablo 3.12 : Turizm Sektörünü Olumsuz Yönde Etkileyen Unsurlar.....	82
Tablo 3.13 : Terör, Güvenlik, Kuş Gribinin Turizm Sektörünü Etkileyen Unsurlar mıdır Sorusuna İlişkin Dağılım.....	82
Tablo 3.14 : Terör Konusunda Bildirilen Olumsuzluklar.....	83
Tablo 3.15 : Terörün Algılandığı Yıllarda Yaşanan Olumsuzluklar.....	83
Tablo 3.16 : Terör Konusunda Turizm Kapsamında Yapılması Gerekenler....	84

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
ETA	Euskadi ta Askatasuna (Bask Yurdu ve Özgürlüğü)
IRA	Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)
KTHY	Kıbrıs Türk Hava Yolları
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
s.	Sayfa
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları
THY	Türk Hava Yolları
TKGM	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRSAB	Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
WTO	World Tourism Organization (Dünya Turizm Örgütü)

1. GİRİŞ

Artan refah seviyesi, iletişim ve ulaşım olanakları ile beraber insanlar için seyahat ve turizm artık bir lüks olmaktan çıkmıştır. Turizm olgusu her geçen gün insanlar arasında daha da yaygınlaşmakta ve etkisini arttırmaktadır.

Dünya ekonomisinde, bugün, turizm oldukça önemli bir yer işgal etmektedir. Dünya'daki pek çok sektörde duraklama olmasına karşın turizm dinamik yapısı ile diğer sektörler için de itici bir güç işlevi görmektedir. Bunun yanı sıra, turizm endüstrisi doğal afetler, savaş, terör, hırsızlık, sosyal, politik ve ekonomik krizlere karşı son derece hassas ve kırılgan bir yapıya sahiptir çünkü bu gibi olumsuzluklar bölgeye ve bölgede yaşayanlara zarar vermektedirler. Bir bölgede yaşanan herhangi bir olumsuzluk, turistlerin tercihlerini başka bölgelerden yana kullanmalarına sebep olacak ve bir taraftan o bölgenin imajı zedelenirken diğer taraftan da bölge turizm gelirlerinden yoksun kalacaktır. Turizmin ülke ekonomilerine doğrudan katkısının yanı sıra farklı dil, din ve kültürlerdeki insanları bir araya getirme ve onların birbirleriyle etkileşimini sağlama özelliği ile de dolaylı katkısı dikkatlerden kaçmamalıdır.

Türkiye tarihi ve doğal varlıklarına, kültürel zenginliklerine, çok çeşitli coğrafya ve iklim koşullarına sahip olmasına rağmen Dünya turizm gelirleri pastasından hak ettiği payı alamamaktadır.

Yapılan çok büyük ve masraflı tanıtım ve diğer faaliyetler, geçici olarak turist sayısında artış sağlasa da bu artışın kalıcı olabilmesi için en önemli faktörlerden bir tanesi gelen turistlerin can ve mal güvenliğinin sağlanmasıdır. Hatta can ve mal güvenliğinin eksiksiz sağlanması sadece turistleri özendirici bir önlem değil, özellikle insan hakları ve hürriyetleri açısından, mutlaka uygulanması gereken bir zorunluluk olarak düşünülmelidir.

Son günlerde etkisini daha da arttıran kene vakaları, geçtiğimiz aylarda İtalyan kızın başına gelenler, yakın tarihlerde rahiplere yönelik cinayet ve saldırılar, medyada sık sık yer alan turistlere yönelik taciz ve tecavüz haberleri, kaçırılan Alman dağcılar, geçen sene görülen kuş gribi, çıkan orman yangınları gibi pek çok olay ve olgu sonucu turizm sektörü olumsuz yönde etkilenmektedir.

Can ve mal güvenliği konusunda en köklü ve yapısal sorunların başında ise terör gelmektedir. Küreselleşme, yerel bir takım sorunlar, değişen dünya düzeni ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler terörizmi, günümüz dünyasının en ciddi uluslararası sorunlarından biri haline getirmiştir.

Terörizmin turizm ve turist davranışları üzerindeki en önemli etkisi talepte yarattığı daralmadır. Turistlere yönelik terör eylemleri sözlü ve yazılı basında sıkça ve detaylı biçimde yer aldığından, çok kısa sürede çok geniş halk kitlelerine ulaşabilmekte ve teröristler tarafından verilmek istenen mesaj yerine kolaylıkla ulaşmaktadır. Terörizmin toplumda yarattığı gerginlik ve baskılar turistlerin tercihlerini değiştirmekte ve terör eylemlerinin yarattığı güvensizlik ortamı turist davranışını olumsuz yönde etkilemekte ve turisti söz konusu bölge dışındaki diğer alternatiflere yönlendirmektedir.

Terörizmin yarattığı genel güvensizlik imajı Türkiye’de olumsuz bir etkiye neden olmaktadır.

İnsanlar doğası gereği yaşadığı kötü tecrübeleri daha çok hatırlamakta ve daha çok insanla paylaşmaktadır. Bu nedenle ülkeye gelen turistlerin can ve mal güvenliğinin azami derecede korunması bir zorunluluk olduğu kadar, ülke tanıtımının da en ekonomik faktörü olacak ve sektörün gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Bu alışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde terör, terörizm ve terörist kavramları üzerinde durularak, terörün tarihsel gelişim süreci incelenmiştir. Daha sonra terörün nedenleri ve eşitleri araştırılarak, terörün toplumsal ve ekonomik yapı üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, turizm sektörü detaylı bir şekilde araştırılmıştır. İlk olarak turizm ve turist kavramları açıklanarak, turizmin tarihsel gelişimi, çeşitleri ve turizm talebi konusunda bilgi verilmiştir. Daha sonra ise, turizm sektöründe ulaştırma ve konaklama işletmeleri araştırılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, turist davranışı, terör ve turistlerin seyahat seçim süreci incelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise, anket yolu ile veri toplama yöntemi ile terörün turist davranışı üzerine etkisi araştırılmıştır. Daha sonrasında ise, araştırma bulguları üzerine bilgi verilerek sonuç ve değerlendirme yapılmıştır.

1. TERÖR

1.1. Terör, Terörizm ve Terörist Kavramları

Terör, terörizm ve terörist kavramları insanoğlunun tarihi kadar eski kavramlar olmakla beraber hâlâ güncelliklerini yitirmemiş ve görülebilir bir gelecekte de yitirmeleri zor görünen olgular olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Geçmiş, şimdiki zamanı ve geleceği de kapsayan bu kavramların tanımlanmasında da bir görüş birliğine varılması mümkün olmamıştır. Akademisyenler, politikacılar, gazeteciler ve güvenlik uzmanları bu olguları anlatırlarken her biri kendi geldikleri disiplinlere göre farklı sonuçlara ulaşmışlardır.

Uluslararası kabul edilmiş bir tanımın olmamasının başlıca nedeni ise; konunun çok gergin ve kavramsal problemlerle dolu olmasıdır. Olgularımızın tanımında ortaya çıkan bu kaotik ortam, hangi olayın bir terör olayı hangisinin meşru bir direniş olduğunun anlaşılmasını ve olayların nesnel bir gözle incelenmesini çok zor kılmaktadır.¹

Bu kavramsal kargaşa terörün tanımını yapan pek çok sözlük ve ansiklopedide de gözlemlenebilmektedir. Terör olgusu Türkçe sözlükte “yıldırma, korkutma” olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı kelime Fransızca Petit Robert sözlüğünde "bir toplumda bir grubun halkın direnişini kırmak için meydana getirdiği ortak korku" anlamında yer alırken, Siyasi Terimler ve Örgütler sözlüğünde "kamu otoritesini veya toplum yapısını yıkmak için girişilen korku ve yılgınlık saçan şiddet hareketleri" olarak belirtilmektedir.² Görüldüğü üzere terörün kaynakları dahi tartışma konusu olabilmektedir.

Latince ‘terrere/terror’ kökenli olan terör kelimesi Redhouse sözlüğünde; ‘... dehşet, korkunç şey, korku saçan şey veya kimse...’ olarak tanımlanan terör³ Larousse

¹ Deniz Ülke Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışın Sonuna**, İstanbul: Timaş yayınları, 2003, s. 14.

² Emniyet Genel Müdürlüğü, Terör ve Terörizm, 2007, <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm1.html> (10.11.2007)

³ **Redhouse Sözlüğü**, ‘Terör’, İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayını, 1992, s. 477.

Ansiklopedik Sözlüğünde; “ ... Bir siyasi davayı zorla kabul ettirmek veya belli bir grubu sürekli korku içinde tutmak için sistemli olarak şiddete başvurma, yıldırma, tedhiştir⁴ şeklinde açıklanarak yalnız korku ve dehşet saçmanın ötesinde politik yönüne de vurgu yapılmıştır.

Aynı şekilde Encarta Ansiklopedisi terörü, "Siyasî değişiklik meydana getirmek üzere tasdi korku ortamı oluşturma ve korkuyu istismar etme" şeklinde tarif etmekte ve siyasi tarafını da ihmal etmeden, terörde şiddet unsurunun asıl olduğunu vurgulamaktadır.

ABD Savunma Bakanlığı terörü, "Siyasî, dinî veya ideolojik maksatlarla hükümetleri veya toplumları zorla bir yöne çekmek veya korkuya sevk etmek için fertlere veya mülkiyete karşı girişilen kanunsuz güç ve şiddet kullanma" olarak tanımlayarak terörü siyasi, dini ve ideolojik bir kimliğe büründürmüştür.⁵ Alman Ceza Kanunu: “Amaç ve faaliyeti, cinayet, adam öldürme veya soykırım ve diğer suç fiillerine yönelen bir oluşumu” terör olarak nitelemekte ve kendi geçmişini yaptığı terör tanımına yansıtılmaktadır.

Yine İsrail kendi içinde bulunduğu siyasi ve asayiş durumunun da etkisiyle çok geniş bir terör tanımı yapmış ve 33 No'lu Terörü Önleme Yasası'nda, "Terörist kuruluş, bir kişiyi öldürmek veya yaralamak için faaliyetlerinde şiddete başvuran veya şiddet tehdidinde bulunan kişiler toplamıdır." demektedir.⁶

12.04.1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu terörü; “Terör, baskı, cebir, şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyeti'nin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte

⁴ **Dictionnaire Larousse**, “Terör”, İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayını, 1993, Cilt: 6, s. 148.

⁵ Public Broadcasting Service-PBS, 2007, <http://www.pbs.org>. (18.11.2007)

⁶ Ali Ünal, “Terör Nedir?” **Zaman**, 19.Ekim.2005, <http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=211612>

mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemlerdir.” şeklinde çok geniş bir şekilde tanımlamaktadır. Bu yasa her ne kadar yürürlüğe girdiği tarihten bu yana tartişma konusu olmaya devam etse de bu kadar geniş bir tanım ile amaçlanan hiç şüphesiz ki adaleti sağlamak ile hak ve özgürlükleri daha geniş bir yüzeye yayabilmektedir.

Kavramlarımızdan bir diğeri olan terörizm Emniyet Genel Müdürlüğü’nce; terör yöntemlerinin siyasi bir amaçla örgütlü, sistemli ve sürekli bir şekilde kullanılmasını benimseyen bir strateji olarak tanımlanırken, bu kavrama süreklilik ve siyasi içerik katılmaktadır.⁷

Diğer taraftan, Readers Digest Ansiklopedik Sözlüğü ise terörizmi, “... Terörle dolu hükmetme ve hükmetmeyi sürdürmeyi seçen sistem” biçiminde itaat ettirmeye dayalı bir sistem olarak açıklanmaktadır.⁸

Buna ilaveten Funk&Wagnals Sözlüğü; terörizmi: ‘ ... bir hükümetin şiddet yolu ile yönetimi’ diye tanımlarken,⁹ Larousse Ansiklopedik Sözlüğünde; terörizm; ‘ülkenin bağımsızlığı, bir siyasi rejimin devrilmesi vb. amaçlarla işlenen cinayet, rehine alma, patlayıcı madde yerleştirme, sabotaj vb. biçimlerde devlete, halka, azınlıklara karşı yapılan şiddete dayalı siyasi eylem, bu eylemlerin tümü, tedhişçiliktir’ diyerek terörizm unsurlarını açıkça belirtmiştir.¹⁰

Redhouse sözlüğü ise terörizmi; ‘ ... tedhişçilik, yıldırma siyaseti...’ olarak tanımlarken olaya çok basit bir hava vermiştir.¹¹

Terörizm “...şiddetin, sosyal, ulusal, irki, dinsel, fesat çıkarıcı ve diğer maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma ve savaşı tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak

---

⁷ EGM, <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm1.html>

⁸ **The Readers Digest Encyclopaedic Dictionary**, “Terörizm”, İstanbul: Oxford University Pres, 1964, Cilt: 2, s. 463.

⁹ **Funk&Wagnal’s Standart Dictionary**, “Terörizm” New York: University Press, 1970, Cilt: 2,s. 357.

¹⁰ **Dictionnaire Larousse**, s.148.

¹¹ **Redhouse Sözlüğü**, s. 477

kullanılması..." olarak tanımlarken kavrama ilk kez hukuksal bir bakış açısı getirmiştir.¹²

İngiltere'de 13 Nisan 2006 tarihinde yürürlüğe giren yeni terörle mücadele yasası; "Kamu düzenini bozan yıkıcı şiddet içeren faaliyetler" olarak tanımlanmaktadır.¹³ Geniş bir çerçevede değerlendirilen yasada, saldırı planlamak, bildiri dağıtmak, bombalı eylemleri desteklemek ve övmek de terörizm kapsamına dahil edilmiştir.

ABD Dışişleri Bakanlığı ise: "Terörizm, ulus altı gruplar veya gizli devlet ajanları tarafından, genelde izleyenleri etkilemek amacıyla, savaşımayan hedeflere karşı kanıtli politik motifli şiddet uygulamaktadır" tanımını yapmaktadır . 11 Eylül saldırıları ile ABD'nin yeni küresel tehdit algılaması oluşmuştur. ABD; terör ve terörizmle mücadele anlayışını farklı bir zemine kaydırmış, İslamiyet'i terörizmle eşdeğer, her İslam ülkesini ve her Müslüman'ı potansiyel terörist olarak görmeye başlamıştır.¹⁴

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi terör ve terörizm farklı kavramlardır. Terör korku, dehşet ve yıldırma duyguları üzerinde dururken, terörizm olayın daha çok stratejik ve ideolojik kısmını ön plana çıkartmaktadır. Terörizm de bir süreklilik ve siyasal içerikten söz edilmektedir. Kısaca, savaş ve diplomasi ile ulaşılamayan sonuçlara, önceden belirlenen taktik ve stratejiler ile ve şiddet kullanılarak ulaşmaya çalışmadır.

En son inceleyeceğimiz kavramımız olan terörist Redhouse sözlüğünde; ' .. tedhişçi, herkese dehşet salan kimse'¹⁵ olarak tanımlanırken, Readers Digest Ansiklopedik Sözlüğü, ise teröristi, "görüşlerini şiddet yolu ile yayma veya bu yolla yönetmeyi seçen kişi"¹⁶ olarak tanımlamıştır. Buna ek olarak, Funk&Wagnals Sözlüğü; terörist kavramını, ' terörü uygulayan veya başvuran kimse' şeklinde tanımlarken,

¹² EGM, <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm1.html>.

¹³ Nurullah Aydın, **Küresel Terör ve Türkiye**, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2006, s. 30

¹⁴ Aydın, s.30

¹⁵ **Redhouse Sözlüğü**, s. 477

¹⁶ **The Readers Digest Encyclopaedic Dictionary**,s. 463

Larousse Ansiklopedik Sözlüğünde; terörist daha geniş bir şekilde yer almaktadır. Dictionnaire Larousse'ye göre terörist; ' .. terörizmle ilgili, terör yaratan, terör eylemlerine katılan, tedhişçi olarak tanımlamıştır. ¹⁷

Bu tanımlara genel olarak baktığımızda, terörist denen kişi veya grupların kendi isteklerini karşı tarafa zorla kabul ettirmek ve karşı tarafında bu isteklere itaat etmesini sağlamaktır.

1.2. Terörün Tarihsel Gelişimi

İnsanlık tarihini şöyle bir gözden geçirdiğimizde, dünyanın belirli dönemlerde savaş çalkantıları geçirdiğini, daha sonra yaşanan bir durgunluk dönemi sonrası tekrar savaşların yapıldığını görürüz. Her savaşın sonunda siyasal ve sosyal dengelerin düzenlendiğine şahit oluruz. Aynı bu yaşanan savaşlar gibi, terörde tarih boyu insanlığın bir parçası olmuştur. Çoğu kimse terörü hayatımıza yeni giren bir felaket olarak görmektedir. Fakat terör de, hırsızlık, fuhuş, adam öldürme gibi yaygın, evrensel, zaman ve mekân tanımayan bir felakettir.

Literatüre giren ilk terör olayı M.S. 6-135 yılları arasında, Jewish Zealost öncülüğünde Yahudi isyancıların Filistin'deki Roma yönetimine başkaldırısı ile başlamıştır. Zealost'un hareketinin terör olarak tanımlanmasının nedeni; insanları köleleştiren Roma kurallarını değiştirmek için Romalılara, Yunanlılara ve Yahudilere karşı şiddet eylemleri (suikast ve vur-kaç eylemleri) ve psikolojik etkileme yöntemleri kullanmışlardır. Amacına ulaşamayan Zealots ve 2000 yandaşı çarmıha gerilmişlerdir. Roma bu gruba karşı başarı sağlaması ile yarım yüz yıl bir barış ortamı bulmuştur.

M.S. 68'de Zealost'un bir alt grubu, Sicari, ortaya çıkmıştır ve Roma yönetimine karşı mücadele ederek kurbanlarını esas olarak ılımlı Yahudiler arasından seçmiştir. Grup Kudüs dağlarına çıkarak, Roma'ya karşı intihar saldırıları gerçekleştirmiştir. Hububat

---

¹⁷ Dictionnaire Larousse, s. 148

depolarına ve su kanallarına da saldırılar düzenleyen örgüt üyelerinin, ‘‘sica’’ denilen bir silahı kullanmalarında ötürü kendilerine ‘‘sicari’’ adı verilmiştir.¹⁸

Sicari’lerden yaklaşık bin yıl sonra, 12. ve 13. yüzyıllarda, ‘‘Haşhaşınler’’ adı verilen bir grup ortaya çıkmıştır. Hasan Sabbah’ın liderliğinde kurulan bu grup, bölgedeki Selçuklu egemenliğine karşı savaşmışlardır. İsmaliye mezhebinin bir kolu olan ve İran’da faaliyet gösteren bu grup elemanların haşhaş ve uyuşturucu madde alarak eylem yaptıkları bilinmektedir. Hasan Sabbah tarafından yönetilen bu örgütün, son derece sistematik ve disiplinli oldukları ve bugünkü dinsel nitelikli terörist örgütlenmelere de ilkel bir model teşkil ettiği ortaya koyulmuştur.¹⁹

Bugünkü anlamıyla terör kelimesi 1792–1794 yılları arasında yaşanan Fransız İhtilali ile Fransızlar tarafından siyasal amaçlı şiddeti tarif eden bir kelime olarak literatüre girmiştir.²⁰ İhtilal öncesi temel gıda maddelerinin özellikle de buğdayın az ve bu yüzden de çok pahalı olması, halktan alınan vergilerin çokluğu ve işsizlik, halkı açlığa sürüklemiş ve kısa sürede ayaklanmasına neden olmuştur. Ancak idareciler bu taşkın hareketler üzerine halka devlet terörü uygulamaktan kaçınmamışlardır. Fransa’da terörün egemenliğinin ilan edildiği 5 Eylül 1793 tarihinden sonra bizzat hükümet tarafından yaklaşık 300 bin kişi tutuklanmış ve 17 bin kişi ise idam edilmiştir.²¹

Modern dönemin (19. yüzyıl) ilk gizli terör örgütü Rusya’daki Narodnoya Volya’dır. Bu devrimci örgüt Çarlık rejiminden kurtulmak için terörist yöntemler kullanmıştır. Fakat örgüt, amacı olan rejim değişikliğini gerçekleştiremeden dağılmak zorunda kalmıştır.²²

20. yüzyılda ise Avusturya-Macaristan imparatorluğunun veliahdı Ferdinand’ın aşırı milliyetçi Sırpplardan oluşan ve Sırp ordusu ile de bağlantısı olan Kara El terör grubunun

---

¹⁸ Ali Kuyaksil, ‘‘ Türkiye’de Terör ve Terörün Kaynakları’’, **Polis Dergisi**, Sayı: 40, Nisan-Mayıs-Haziran 2004, s.89.

¹⁹ Deniz Ülke Arıboğan, ‘‘Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak’’, **KarizmaDergisi**, Sayı: 9, Ocak-Şubat-Mart 2002, s.153.

²⁰ Arıboğan, Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak, s. 154.

²¹ Arıboğan, Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak, s. 154.

²² Ercan Çitlioğlu, **Gri Terörizm**, Ankara: Ümit Yayıncılık, 2005, s. 173

üyeyi olan bir Sırp tarafından öldürülmesi ile 1914 yılında büyük savaş ile başlayan ilk dev ölümler başlamıştır.²³

Terör eylemler özellikle Avrupa’da 1960 yılı itibari ile hız kazanmıştır. Bu hareketlerin büyük bir çoğunluğunun tarihsel bir dayanağı olduğu gerçektir. IRA, İrlanda’nın bütünüyle İngiltere himayesinde olduğu dönemde İrlanda yönetimindeki parlamento olan First Dail tarafından meşru kabul edilen İrlanda ordusu olarak doğdu. 1931 yılında yaptığı terörist eylemler ile İngiliz yönetimine karşı bağımsızlık mücadelesi verdi.²⁴

İspanya’da Bask bölgesinin bağımsızlığı için silahlı mücadele veren ETA terör örgütü 1950’lerin başında örgütlenmeye başlamış, 1960’larda eylemlerini şiddetlendirmiştir. Bask bölgesi, İspanya ve Fransa arasında 16. yüzyılın başlarındaki bölünmüşlüğü günümüzde de devam ettirmiştir.²⁵

Fransa’da ise yine 1960’larda kurulup, 1970’lerde eylemleriyle gündeme gelen FLQ terör örgütü, Fransızca konuşanların çoğunlukta bulunduğu Quebec bölgesini Kanada’dan ayırarak, bağımsızlığını ilan etmesini amaçlamıştır. Ancak Fransızca konuşan halktan yeterli desteği alamayan örgüt, 1970 yılında Quebec Çalışma Bakanı ile bir İngiliz diplomatı kaçırdı ve bölgede olağan hal ilan edildi Ardından yapılan operasyonlar sonucu, FLQ liderlerinin içinde bulunduğu 250 militan ele geçirildi. Bu olay sonucu FLQ örgütü eylemlerine son vererek yok olmaya başladı ve yerini ayrılıkçı bir parti olan ‘Partie Quebecois’ aldı.²⁶

1976 yılında kendini hissettirmeye başlayan FLNC örgütü ise, Korsika’nın bağımsızlığı için Fransız hükümetine karşı terörist eylemler düzenlemekten çekinmemiştir. Korsika, 1789 yılı itibariyle Fransa hakimiyetine geçmiş ancak din, dil ve kültürel anlamda Fransa’dan farklı bir adadır. Korsika, yıllarca Paris yönetimi tarafından hep ikinci sınıf topraklar gibi görülmüş ekonomik anlamda herhangi bir yatırım yapılmasından dolayı

---

²³ Arıboğan, Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak, s. 155

²⁴ Arıboğan, Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak, s. 155

²⁵ Emin Gürses, Etnik Terör, İstanbul: Profil Yayıncılık,2007, s. 27.

²⁶ Erhan Başyurt, PKK’da Silah Bırakır mı? Silahlara Veda Zamanı, **Aksiyon Dergisi**, sayı: 567, Ekim 2005, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=22687>

Fransa'nın çok gerisinde kalmıştır. Bu sebepten, FLNC devlet ve devleti sembolize eden her türlü hedefe karşı eylemler uygulayarak, adada bağımsızlığını ilan etme çabası içerisinde dir.²⁷

Kısaca, 20. yüzyıl itibari ile teknoloji de yaşanan ilerlemeler, işitsel, yazılı ve görsel basın ön plana çıkması ile özellikle Avrupa'da terör örgütleri ve eylemleri ön plana çıkmıştır. Özellikle de İspanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Japonya gibi büyük ülkeler de bu şiddet örgütlerinden nasiplerini almışlar ve halen de almaya devam etmektedirler.

Görüldüğü gibi terörün tarihsel gelişimi çok geniş bir yelpaze içermektedir. Terör çok ciddi bir sorundur ve ülkelerin barış ve huzurunu engellemeye hizmet etmektedir. Amaçlanan, hedef kitleyi yıldırarak, korkutarak, sindirerek ve en önemlisi de toplum düzenini bozarak hedefe ulaşmaktır. Genellikle amaçlananın var olan düzeni bozmaya ve toplumu bölmeye yönelik olduğu açıkça görülmektedir. Var olan rejimin, sistemin yıkılarak, kendi ideolojileri doğrultusunda kurulacak yeni sistem ile toplumun tam bir mutluluk ve huzura kavuşacağına inanılmaktadır. Kullanılan yöntemin ise son derece ilkel, insan temel hak ve özgürlüklerine aykırıdır. Olayı demokratik yollarla değil, cebren ve hile ile çözmek esas alınmıştır. O kadar ki; bu uğurda ölmek ve öldürmek esas alınmıştır.

Terörizmde amaçlananlar;

- Var olan rejimi ve siyasi iktidarı yıpratarak mevcut otoriteyi sarsmak,
- Davalarını iç ve dış kamuoyunda duyurarak dikkatleri üzerlerine çekmek,
- Toplum üzerinde yarattıkları korku ve sindirme politikaları ile toplumun direnme gücünü kırmak ve onları itaate zorlamak,
- Kısmi olarak otorite ve güç sağladıkları toplumda kendilerine taraftar edinmek,
- Can derdine düşen toplumun devlete karşı güvenini sarsmaktır.²⁸

²⁷ Maya Arakon, Ayrılıkçı Terörün Anatomisi, 2007,

<http://www.sansursuz.com/haberler/templates/sansursuz-yazar.asp?articleid=48344&zoneid=7&y=54>

²⁸ Orhan Usta, **Güneydoğu'da Terör Görünümü ve Devlet Siyaseti**, Siirt: Siirt Valiliği Yayınları.2003, s. 5

Diğer bir taraftan baktığımızda, Türk kültüründe ve tarihinde kurlsız şiddet bulunmamaktadır. Babailer, Celaliler, Şeyh Bedrettin Yeniçeri Hareketleri, Şeyh Said olayı birer başkaldırıdır. Terör olayları olarak değerlendirilmeleri mümkün değildir.²⁹

1.3. Terörün Nedenleri

Dünyayı etkisi altına alan ve ülkelerin üzerinde konuşmak konusunda dahi kararsızlık yaşadığı "terör" kavramının sebepleri elbette ki çok çeşitlidir. Bir hastalığı tedavi etmek için önce onun sebeplerini araştırmak gerekmektedir. Bilindiği üzere insanlık yıllardır terörle mücadele adı altında birçok girişimde bulunmuş fakat tam anlamıyla başarılı olamamıştır.

Hemen belirtmeliyiz ki terörizm her toplumun özel sorunudur. Yani burada sıralayacağımız sebeplerle sınırlı olmamakla birlikte bu şartların oluştuğu bir toplumda mutlaka terör eylemleri baş gösterecektir demek mümkün olmamaktadır.³⁰ Teröristleri motive eden faktörler çok çeşitlidir; Kimisi yeni bir rejim peşinde iken, diğerleri ideolojik bir zafer, bir diğer grup ise kendi devletinin kurulması özlemi içerisinde olabilmektedir.³¹ Özetle terörizmin ortaya çıkış sebeplerinde ancak bir genelleme yapmak mümkündür.

Yıllardır terörizmin başlıca nedeninin ekonomik sebepler olduğu iddia edilmektedir. Milli gelir dağılımındaki adaletsizlik, halkın fakir düşmesi, vergi sisteminin gerektiği şekilde işlememesi ve işsizliğin artması insanlarda huzursuzluğa sebep olarak, var olan yönetime karşı harekete geçirmeye ve toplumu bölücü eylemlere itebilmektedir.³²

Her ne kadar terörün, fakirlik, adaletsizlik ve hayal kırıklığı gibi ana sebeplerinden biri olarak görmek, kolaya kaçmaktan başka bir şey olmasa da, Filistin veya Irak'ta intihar eylemleri düzenleyenlerin büyük kısmının fakir ailelere mensup olduğu bilinmektedir.³³

---

²⁹ Aydın, s. 28

³⁰ Hamide Zafer, **Sosyolojik Boyutuyla Terörizm**, İstanbul: Beta Basım Yayım. (1999) s. 14

³¹ Usta, s. 7

³² Kuyaksil, s.89.

³³ Ali Murat Yel, Terörizmin Temel Sebepleri, **Polis Dergisi**, Sayı: 40, Nisan-Mayıs-Haziran 2004, s.80.

Aynı şekilde PKK terör örgütünün de düzenlediği eylemlerde, üyelerini hep yoksul ve eğitimsiz ailelerden seçmesi, terörün başlıca sebebinin ekonomik olması konusundaki tahminleri pekiştirmektedir.

11 Eylül saldırılarının arkasında bulunan kişilerin Suudi, Mısır ve Körfez ülkeleri vatandaşlarından zengin veya imtiyazlı aile mensuplarından olmaları, Usame Bin Ladin'in multimilyoner olması birer tesadüf değildir. Bunlara ek olarak, Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırı, 5 Eylül 1972 tarihinde Münih'te bulunan İsraili turist kafilesine düzenlenen saldırı ve İskoçya'nın Lockerbie şehrinin üzerine düşürülen Pan Am uçağı uluslar arası kamuoyunu dehşete düşüren olaylardır. Aynı şekilde PKK'nın Türkiye'ye düzenlediği ve halen devam eden eylemlerin maliyetleri çok büyük rakamlara dayanmıştır. Bu saldırıları düzenleyen beyin takımının bu denli rahat hareket etmelerinin arkasında yatan şey; bu kişilerin zengin ve nüfuslu kişiler olması yatmaktadır.³⁴

Kısaca fakirlik, terörün temel sebebi olmamakla birlikte terörü dolaylı şekilde etkilemektedir. Terörün, yoksulluk, ümitsizlik ve çaresizlikten beslendiği kaçılmaz bir gerçektir.³⁵

Terörün asıl ve temel sebepleri arasında ülkelerin modernleşmesi veya hızla değişime uğraması da sayılabilir.³⁶ Daha önce de belirttiğimiz gibi terörün en temel amacı; var olan düzenin yerine başka bir düzen getirmektir. Bu da ancak bilgi ile mümkün olabilir. Bu durumda ya eski düzeni isteyen kişiler toplumu şiddet eylemlerine sürükler ya da kötüye doğru bir değişim söz konusu ise haklarını savunmasını bilen kişiler tarafından eylemler yapılabilir.

Terörün bir diğer sebebi ise, milli birlik ve beraberlik duyguları zayıflamış toplumlar da terörist eylemleri için uygun bir ortam oluşturabilirler. Milli birlik ve beraberlik ruhunu kaybetmeyen toplumlar, omuz omuza vererek tüm tehditlerin üstesinden gelmeyi

---

³⁴ Yel, s. 80

³⁵ Yasin Doğan, "Terörün Sebepleri ve Halkı Kazanmak", **Yeni Şafak**, 24.Mart.2006, <http://www.yenisafak.com/arsiv/2006/mart/24/ydogan.html>

³⁶ Kuyaksil, s. 93

başarırlar. Terör eylemleri karşısında yılmadan mücadele ederek her türlü fedakârlığa katlanırlar.³⁷ Devletin ırkçılık veya halk arasında bölücülüğe yol açacak bir politika gütmemesi gerekir. Aynı topraklar üzerinde yaşayan insanlara eşit davranmalı ve temel hak ve özgürlükleri bozucu herhangi bir eyleme fırsat vermemelidir. Tabii ki bunları yaparken de şiddet ve baskı uygulamamalıdır.

Terörizme sebep olan faktörler arasında eğitim eksikliğini de saymak mümkündür. Bilindiği gibi insanların eğitim seviyeleri arttıkça toplumun temel değerlerine ve devlete karşı olan sorumluluklarının bilincine daha çok varmaktadırlar.³⁸ Diğer taraftan cahil insanı kısa zamanda bir konuda ikna edip uçurumun kenarına getirebilirsiniz.

Öte yandan, ülkede yaşanan ekonomik ve siyasi istikrarsızlık toplum bireylerini olumsuz yönde etkilemektedir. Terör örgütlerine katılan bireylere baktığımızda genellikle gelişme çağında olan gençlerin bu tür terör örgütlerinin sunduğu fikirlere karşı koyamadıklarına şahit olmaktayız. Ayrıca bu kişilerin aile ve çevrelerinin doğurduğu problemler nedeniyle psikolojik açıdan da sağlıklı olmadıkları ortadadır.³⁹

Bir ülkede yaşanan yasal boşluklar ve otorite boşluğu o ülkede terör eylemcilerinin işini kolaylaştırabilir. Yasal boşluklar terörle mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Ayrıca ülke yönetimde karşılaşılan çözümü bir türlü gerçekleştiremeyen problemlerin olması, siyasi partilerin demokrasi kurallarına farklı yaklaşımı ve yönetimin ortak bir siyasal kültür tabanı üzerinde buluşamaması ve yaşanan çatışmalar da teröre sebep olan unsurların başında gelmektedir.⁴⁰

1.4. Terörün Çeşitleri

Ulusal ve uluslar arası terörizmin sınıflandırılmasının altında terörün pek çok çeşidi bulunmaktadır. Bu çeşitliliği; kullanılan araçlar, açıklanan amaçlar, kullanılan yöntem ve metotlar, destek alınan kaynaklar, örgütün veya ülkenin özellikleri oluşturmaktadır.

---

³⁷ Kuyaksil, s. 93

³⁸ Kuyaksil, s. 93

³⁹ Kuyaksil, s. 94

⁴⁰ Kuyaksil, s. 94

Bu çalışmada terörün başlıca altı çeşidinden bahsedilecektir. Bunlardan devlet terörü, dinsel terör, etnik terör ve ideolojik terör, yapı bakımından terör çeşitlerine örnek oluştururken, dış kaynaklı terör ve teknolojik terör ise teknik açıdan terör çeşitlerine birer örnek teşkil etmektedirler.

Devlet Terörü

Dinsel Terör

Etnik Terör

İdeolojik Terör

Teknolojik Terör

Dış Kaynaklı Terör

1.4.1 Devlet Terörü

Devlet terörü, devletin kendi vatandaşlarına uyguladığı terördür. ‘Devletin kendi nüfusunun tamamı ya da etnik köken, din, mezhep ve siyasi inanış, temelli azınlık ya da siyasal muhalefet teşkil eden belirli kesim üzerinde uyguladığı işkence, sistematik öldürme ve kitlesel tutuklamalar gibi eylemleri ifade eder.’⁴¹

Kısacası, devletin otoritesini, gücünü, kendi koyduğu hukuk kurallarını siyasi muhalifleri veya etnik grupları bastırarak mevcut sistemi devam ettirmesidir. Bu terör çeşidinde amaçlanan, iktidarı güçlendirmek, sisteme karşı çıkan azınlık gruplarını kontrol altına almak, iç savaş veya çıkabilecek ayaklanmaları önlemektir.

Daha önce de belirtildiği gibi, devlet terörü ilk kez Fransız İhtilali ile karşımıza çıkmıştır. İhtilale karşı olan kesime karşı kullanılmış ve dönemin en kanlı olaylarına şahit olunmuştur. Ayrıca, Almanya’da Hitler, Irak’ta Saddam Hüseyin, Afganistan’da Taliban, İtalya’da Mussolini, Sovyetler Birliği’nde Stalin, Çin’de Mao Zedun tarihte devlet terörü uygulayanlardan bazılarıdır.

---

⁴¹ Aydın, s.59

1.4.2 Dinsel Terör

Din unsuru tarihin her döneminde kendini göstermiştir ve halen de göstermektedir. Din, çıkarlara hizmet ettiği sürece her kesimin istismarına açık bir olgudur. Dini terör, dini-politik amaçlarını terörist eylemlerle gerçekleştirmeyi hedefler. Ayrımcılık, din temeline dayanır ve kendi dini inançları doğrultusunda kurulacak bir yönetim sistemi hayali mevcuttur.

Özellikle 1990'lı yıllarda dinsel amaçlı terör eylemlerinin daha baskın olduğu görülmektedir. Bunun en önemli sebebinin ise dinsel ideolojilerden daha güçlü herhangi bir inancın bulunmadığı ve alternatif düşünce sistemlerinin halen yeterli etkiyi yaratamamasıdır.⁴²

Son yıllarda İran ve Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler din terörü olgusunu dünya gündemine taşımıştır. Fakat din kaynaklı terörü sadece İslam dinine mal etmek doğru olmaz. Bugün Balkanlar, Karabağ ve diğer başka yerlere olan terör eylemlerine baktığımızda Hristiyan din motivasyonlu eylemleri de görmezden gelmek mümkün olmamaktadır. Bunun yanı sıra, son yıllarda Japonya'da da dine dayalı terör eylemleriyle karşılaşmaktayız.⁴³

Dini nitelikli terör gruplarından bazıları;⁴⁴

Aum Shrinkyo, Japonya'da dinsel nitelikli bir tarikat biçiminde örgütlenmiş olan grubun metro saldırısı ile adları duyulmuş ve Japon hükümetinin saldırı sonrası uyguladığı sert mücadele sonrası kısmen bertaraf edilmiştir.

ASG (Abu Sayyaj Group); Güney Filipinlerde radikal İslamcı eğilimlere sahip terörist örgüt. 1991 yılında Moro Ulusal Özgürlük Cephesinden ayrılan bu grup batı Mindanao ve Sulu takımadalarında bağımsız bir İslam devleti kurma arayışındadırlar.

---

⁴² Arıboğan, Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak, s.149

⁴³ Kuyaksil, s. 96

⁴⁴ Arıboğan, Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak, s.155

Hamas, (Hareker'ül Mukaveme el-İslamiye):Gerçekte tek bir lideri olmayan ve birkaç hareketin birleşmesinden oluşmuş bir yeraltı hareketi; kimilerine göre Müslüman Kardeşler'in Filistinli versiyonu. 1988'de adı geçmeye başlayan örgüt, intifadanın da etkisiyle güçlenmiş ve Filistin'deki İsrail yönetimine karşı mücadele eden en etkili siyasal hareket haline gelmiştir.

Hizbullah; 1980'lerin başlarında kurulan ve İran tarafından desteklenen ve aslen bir Şii İslam hareketi. İslami bir Lübnan devleti kurma amacıyla. Buna karşın Orta Doğu'nun farklı coğrafyalarında farklı amaç ve işlevlerle aynı adda faaliyet gösteren örgütler var.

Kach, Rabbi Meir Kahane tarafından 1974'te kurulan aşırı sağcı Yahudi geleneğine inanan bir parti. Yahudilere vaat edilmiş topraklarda yaşayan Filistinlilerin bu bölgeleri terk etmeleri gereğine inanan gerçek dini bir İsrail kurulabileceğini iddia etmektedirler. Faaliyetleri aşırı ırkçı tutumları nedeniyle 1988'de yasaklanan partinin kurucusu Kahane'nin öldürülmesinden sonra da şiddet eylemlerine devam etti.

1.4.3 Etnik Terör

Etnik yapı, bir topluluğun ırk, din, dil ve kültür bakımından gösterdiği yapı ve bu unsurların birbirleriyle etkileşimidir. Farklı etnik yapılara ait insanlar ülke içerisinde farklı yerlere dağılmış ya da aynı bölgede yoğunlaşmış olabilirler. Milli benliğin baskınlaşmaya başladığı, manevi unsurun kuvvetli olduğu bazı etnik gruplar, kendi bağımsız devletlerini kurmak için terör eylemlerine yönelebilirler.⁴⁵

Bu tür gruplar, kendi ırklarının diğer ırklardan üstün olduğu ve her şeyin üzerinde olduğu kanısındadırlar. Bundan yola çıkarak zaman zaman üzerinde yaşadıkları toprak parçasını bütünden ayırıp bağımsızlıklarını ilan etme çabası ile terör eylemlerine yönelirler.

---

⁴⁵ Zafer, s. 23

IRA, ETA ve PKK terör örgütleri etnik teröre en büyük örneklerdir. Bu terör örgütleri küçük yığınlar halinde devlete karşı örgütlü eylemler yaparak, uluslar arası barışa ciddi birer tehdit olmuşlardır halen de olmaya devam etmektedirler.

1.4.4. İdeolojik Terör

Bir ideoloji etrafında birleşen bir grup insanın, şiddete dayalı eylemlerinin temelinde siyasal iktidara ve sisteme karşı çıkma faaliyetleridir. Teröristler, kendilerini bir savaşın içerisinde gördükleri için uğrunda savaşılacak bir ideolojilerinin olmasını ve bu ideolojiyi yaşadıkları topraklar üzerinde başlatıp tüm dünyaya yaymak isterler. Çoğunlukla, sağ ile sol kanat olmak üzere iki farklı amaç doğrultusunda gerçekleştirilen terörizm çeşididir.⁴⁶

İdeolojik nitelikli terör gruplarından bazıları;⁴⁷

JRA, Japon Kızıl Ordusu olarak bilinen aşırı sol grup. 1970'lerin başlarında japon hükümetini ve monarşisini yıkararak dünya devrimine önyak olmak amacıyla kurulmuştur. 11 Eylül Dünya Ticaret Merkezi saldırısını üstlenen gruplardan birisidir.

MI9 (Movimento 19 Abril), Kolombiya orijinli aşırı sol grup. 1974'te kurulan örgüt 1981'de ikiye ayrılarak, şiddet yanlısı olanlar (CNB) ve yasallık yanlıları olarak şekillenmiştir. Narko-terörizm konusunda örgüt üyelerinin isimleri sıkça geçmektedir.

RAF (Rote Armee Fraktion) 1960'ların sonlarında kurulan örgüt Avrupa'daki en bilinen sol gruplardan birisi olmuştur. Mart 1998'de kapatılana kadar ideolojik" yönelimli terörizmin en sert eylemcilerinden olmuşlardır.

MRTA (Tupac Amam Revolutionary Movement, 1983'te kurulan Marksist örgüt. Peru'da Marksist bir rejim kurulması yanlısı olan örgüt, ismini 18. yüzyılda öldürülmüş olan bir

---

⁴⁶ Zafer, s. 15

⁴⁷ Arıboğan, Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak, s.155

Peru kızıldeğililerinden almaktadır. Aynı isim Uruguay'da faaliyet gösteren aşırı solcu Tupamaros'lara da esin kaynağı olmuştur.

1.4.5 Teknolojik Terör

Teknolojik terör terörün en gelişmiş çeşididir. Küreselleşme ve teknolojinin hızla ilerlemesi ile bilgisayar, telefon, internet gibi araçlar bir yandan hayatımızı kolaylaştırırken diğer taraftan da teröristlerin vazgeçilmezleri haline gelmeye başlamıştır.

Küreselleşme ile dünya giderek küçülüyor ve teröristler radyo ve televizyonun etkisi ile düşüncelerini, yaptıkları ve yapacakları eylemleri tüm dünya ile paylaşabiliyorlar. İnternette kendi sitelerini kurup diğer örgütlerle bilgi paylaşımı içerisine girebilir ya da internet ortamında yanıltıcı bilgilerle, kritik durumlarda halkı telaşa sevk ediyorlar.

Özellikle de 11 Eylül'de Amerika Birleşik Devletleri'ne yöneltilen saldırılar teröristlerin modern teknolojiyi amaçları uğruna nasıl kullandıklarının en büyük örneklerinden biridir. Teröristler internet aracılığıyla karmaşık ve değişik iletişim yolları da geliştirmişler ve çeşitli aletlerden (cep telefonundan kapı ziline kadar) ve malzemeden (askeri patlayıcılardan gübre karışımlarından imal edilmiş patlayıcılara kadar) çok çeşitli patlayıcılar yaparak uzmanlık kazanmışlardır. Ayrıca, her gün kullanılan eşyalara kimyasal patlayıcılar yerleştirecek yeteneği de kazanmışlardır. Daha da endişe verici bir konu ise bu grupların kimyasal ve biyolojik silahlar kadar radyolojik (ve tahminen nükleer) unsurlara duydukları ilgi. Terörist örgütlerin liderleri kitle imha silahlarına sahip olma ve bunları kullanma arzularını açıkça ifade etmişlerdir.

Buna karşılık teknoloji, terörle mücadele eden tarafa göre de gelişmektedir. Giderek zorlaşan bu tehdit karşısında onlar da daha gelişmiş ve yeni teknolojiler geliştirmektedirler.

1.4.6. Dış Kaynaklı Terör

Uluslar arası terörizm: ‘ Birden fazla ülkenin topraklarını veya vatandaşlarını içeren terörizm uluslararasıdır.’ Yani teröristlerin kendi ülkelerinde, kendi vatandaşlarına veya hükümetlerin kendi uyruklarına karşı şiddet kullanımı bu kapsama girmez.⁴⁸

Dünya üzerindeki dengelerin değişmesi, ülkelerarası ilişkilerin farklılaşması, savaş kavramını değiştirmiştir. Sıcak savaşlar yerini soğuk savaşlara bırakmıştır. Soğuk savaşların beraberinde gelen psikolojik savaşın bir unsuru olan terör olgusu ülkeler arasında yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda geri kalmış ve gelişmekte olan ülkeler terörden nasiplerini almaya devam etmektedirler. Güçlü devletler terörizmi, zarar vermek istedikleri ülkenin istikrarını bozmak ve etkinliğini yitirmesi için bir araç olarak kullanmaktadırlar.⁴⁹

Büyük küçük hemen hemen her terör hareketinin arkasında devletler ya da uluslar arası kuruluşlar vardır. Bu devletler ve kuruluşlar, çoğu zaman en az bir devletin daha doğrudan desteği de alınır. Bu destek, maddi, istihbarat bilgisi, silah, üs verilmesine kadar gidebilir.

Tarih boyunca Türkiye bu tür terör eylemlerine maruz kalmıştır ve halen de kalmaktadır. Çoğu zaman dost ve müttefik bilinen ülkelerde Türkiye’ye karşı yürütülen bu terör eylemlerinde yerlerini almışlardır. Türkiye’nin, jeopolitik ve jeostratejik konumunun bu hususta önemi büyüktür. Asya ve Avrupa arasında bir köprü vazifesi gören ve tek laik, Müslüman ve demokratik ülke olması, birçok ülkeyi rahatsız etmektedir.

---

⁴⁸ Doğu Ergil, ‘‘Uluslar arası Terörizm’’, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No: 47, sayı 3, (Haziran-Aralık 1992), s. 140

⁴⁹ Kuyaksil, s. 92

1.5. Terörün Toplumsal Yapı Üzerine Etkileri

İnsanlık tarihi kadar eski olan terör olgusunun ortaya çıkması şüphesiz birçok kesimi etkileyecektir. Terör, kışkırtıcı, saldırgan, kurban ve seyircileri ile bir bütünlük oluşturmaktadır. Bir ülkede terörün meydana gelmesi ile hem onu yaşayan kurbanların hem de izleyici pozisyonundaki insanların zarar görmemesi kaçınılmazdır.⁵⁰

Terör eylemlerine maruz kalanlar bu şiddeti ömür boyu unutmayıp, bu korkuyu içlerinde daima hissetmektedirler. Terör eylemleri sonucu hayatını kaybedenlerin yakınları ise bu izleri hiçbir zaman silemeyeceklerdir. Ülkemizde 1992 – 2003 yılları arasında 31.000 vatandaşımız direkt olarak terör eylemlerinden etkilenmiş, 5115 güvenlik görevlisi şehit düşerken, 12.286 güvenlik görevlisi yaralanmış, 4881 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 8728 vatandaşımız ise yaralanmıştır. Rakamların büyüklüğü dikkat çekicidir.⁵¹

Diğer bir kesim dediğimiz seyirciler ise, her ne kadar terör saldırılarından direkt etkilenmeseler de şahit oldukları şiddet karşısında psikolojik olarak etkilenmektedirler ve gördükleri tablonun izleri hayatları boyunca silinmemektedir. Ayrıca seyirci dediğimiz bu kitlenin gördüklerini aile, arkadaş, dost ve arkadaşlarıyla paylaşması sonucu olaylardan etkilenen insan sayısının azımsanmayacak kadar büyük olduğu görülmektedir. Örneğin; İstanbul’da 15 Kasım 2003 tarihinde Neve Şalon ve Beth İsrail Sinagoglarına yapılan saldırılar sonucunda bu dine mensup kişilerin tamamı ile bu dine mensup olmayan kitleler de söz konusu saldırılardan etkilenmişlerdir.⁵²

Küreselleşme ile dünya küçülmüş ve dünyanın herhangi bir yerinde olan olay yazılı ve görsel basının gücü ile aynı anda evlerimize, işyerlerimize ulaşmaktadır. Örneğin; 1999 yılında İstanbul’da Mavi Çarşı’nın yakılması olayı aynı anda tüm dünyada ‘’ Türkiye’de Terör’’ başlığı ile yayınlanmıştır. Batılı ülkeler vatandaşlarını resmi olarak Türkiye’nin

⁵⁰ Doğan Kökdemir, ‘‘Bir İnsan Davranışı Olarak Terör’’, **Pivolka Savaş Özel Sayısı**, s.16-18

⁵¹ Ahmet Karagöz, ‘‘Terör Eylemleri ve Neticeleri’’, <http://www.caginpolicisi.com.tr/25/46-47.htm>, 09.10.2006

⁵² Karagöz, <http://www.caginpolicisi.com.tr/25/46-47.htm>

güvenlik açısından riskli bir ülke olduğu konusunda uyarılırken, Türkiye bunun kaçınılmaz sonucu olarak rezervasyon iptalleri ile karşı karşıya kalmıştır.⁵³

Terör eylemlerinin yaptıkları saldırılar bütün dünyanın hafızalarına kazınmaktadır. Böylelikle de terör kışkırtıcıları ve saldırganlar amaçlarına ulaşarak, halkta tedirginlik ve bıkkınlık oluşturarak halkın mevcut yönetime karşı güvensizliğini gündeme getirmiş olurlar.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, terörün meydana geldiği ülkede en önemli amacı bir güvensizlik ve belirsizlik ortamı yaratmaya çalışmasıdır. Güvensizlik, terörün seyircisi durumundaki insanlarda huzursuzluk ve geleceğe yönelik kaygıları artırmaktadır.⁵⁴

Terör her türlü şiddet, yıldırma ve korkutma eylemlerinden kaçınmadan hedefe ulaşmayı amaçlarken, insanların günlük yaşantılarını doğrudan etkilemektedir. Dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen terör eylemleri dünya kamuoyunda yankılanarak tüm insanları dehşete düşürebilir. Örneğin; ortak olarak faydalanılan havalimanları, toplu taşıma araçları, kutsal mekânlar, borsa, bankalar vb. yerlerde meydana gelen saldırılardan dünya kamuoyu dolaylı veya dolaysız olarak etkilenmektedir. İnsanlar metro, hava meydanları, borsa ve banka gibi halka açık yerlerden faydalanırken her an saldırı olabilir endişesini taşımaktadır.⁵⁵

Diğer bir taraftan da, saldırganların eylemlerde başarı elde etmeleri kışkırtıcıların daha da cesaretlenerek daha büyük eylemler gerçekleştirmelerini sağlarken, aynı zamanda da başka terör örgütlerine de kötü örnek olmaktadır.

Ayrıca terörist saldırılar sadece insanlara değil bunun yanında binalara, tarihi mekânlara, doğal çevreye ve tesislere de zarar vermektedir. Ormanlarla birlikte içinde yaşayan her türlü canlı varlık ve verimli topraklar bombalarla yok olmaktadır. Saldırıların hedefi olan toprağın en üst kısmındaki ekilebilir verimli katmanın oluşması

---

⁵³ Sevim Koyunoğlu, **Turist Sağlığı**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2003, s. 19

⁵⁴ Kökdemir, s.16-18

⁵⁵ Karagöz, <http://www.caginpolsi.com.tr/25/46-47.htm>

yüzyıllar almaktadır. Sonuç olarak; ‘terörist saldırılarda kaybeden taraf yaşayan insanlar, doğal çevre ve tarihi dokular olabilmektedir.’⁵⁶

‘Toplumların düşünsel boyutta gelişimi ve tutum değişiklikleri belirli bir süreç ve sürenin ürünüdür. Ancak kimi zaman toplumu derinden etkileyen olaylar süreci hızlandırırken süreyi de kısaltmaktadır.’⁵⁷ Örnek vermek gerekirse; Amerika Birleşik Devletleri halkının terör olaylarına bakışı 1995’de Oklahoma şehri Murrah Federal Binasının bombalanması ile değişmeye başlamıştır. Söz konusu eylem sonucu kamuoyu; terörün sadece Avrupa ve yabancı ülkelerin sorunu olmadığını ve bir Amerikalının başka Amerikalılara karşı terör saldırısında bulunabileceği yargılarına varmıştır. Ancak 11 Eylül 2001 tarihinde Dünya Ticaret Merkezine düzenlenen intihar saldırısının tüm dünya ve ABD halkı üzerine etkileri çok ağır olmuştur. Halk artık biliyordu ki;

- Amerikan kapitalizminin simgesi Dünya Ticaret Merkezi ve güvenlik simgesi Pentagon gibi Amerikan simgelerine saldırı düzenlenebilir.
- Teröristler sistemli ve devamlı olan bu tip saldırılar için gereken yüksek koordinasyona sahiptir.
- Terör sadece küçük ölçekli olmaz.
- Atlantik ve Pasifik Okyanusları Amerikan toprakları için doğal bir koruma duvarı değildir.⁵⁸

Görüldüğü üzere terör bir dünya sorunudur ve toplumsal yapı üzerindeki baskısı da hafife alınmayacak kadar büyüktür. Oysa insanın en temel ihtiyaçlarından biri de kendini güven içerisinde hissetmesidir. Güvenlik, insanın en temel hakkıdır.

İnsan ihtiyaçlarını bir hiyerarşi içerisinde ele alıp inceleyen ve güncelliğini en çok koruyan güdülenme teorisi Maslow’un ihtiyaçlar teorisidir. Abraham H. Maslow, yazdığı bir makalede insan ihtiyaçlarını beş temel kategoride incelemiş, ihtiyaçları

---

⁵⁶ Karagöz, <http://www.caginpulisi.com.tr/25/46-47.htm>

⁵⁷ Adem Yavaş, ‘Terörizm ve Turizm Endüstrisini Hedef Alma Nedenleri’, **Polis Dergisi**, Sayı: 40, Nisan-Mayıs-Haziran 2004, s. 79

⁵⁸ Yavaş, s.79

hiyerarşik olarak ele almış ve insanın en alttaki ihtiyaçların karşılanması ardından bir üstteki ihtiyaçlar kategorisine doğru yöneldiğini söylemiştir.⁵⁹ Amerikalı psikolog, Abraham Maslow, insan ihtiyaçlarını ayrıntılı bir biçimde kuramsal bir iskelet şeklinde anlatmaktadır.

Maslow, teorisinde ihtiyaçları beş düzeyde sıralamıştır:

1. Fizyolojik İhtiyaçlar
2. Güvenlik İhtiyaçları
3. Sosyal İhtiyaçlar
4. Benlik İhtiyaçları
5. Kendini gerçekleştirme ihtiyaçlar

Bu ihtiyaçları kısaca açıklamak gerekirse;

1. Fizyolojik İhtiyaçlar: İnsanın ihtiyaç duyduğu en temel ihtiyaçlardır. Örneğin; yemek, içmek, uyumak, nefes almak, barınmak vb.

2. Güvenlik İhtiyaçları: İnsanlar, canlarının ve mallarının korunmasına ihtiyaç duyarlar.

3. Sevgi ve Aidiyet İhtiyacı: Sevme, sevilme, bir gruba ait olma gibi ihtiyaçlar.

4. Saygı İhtiyacı: İnsanlar sevilmenin yanı sıra, kendilerine saygı duyulmasını, toplumda tanınmak, takdir edilmek, başarı elde etmek isterler.

5. Kendini Gerçekleştirme: Son aşamada ise birey, ideallerini ve yeteneklerini gerçekleştirme ihtiyacı duyar.

---

⁵⁹ Michael Solomon ve Diğerleri, **Consumer Behaviour**, England: Pearson Education Limited, 2006, s. 98

Abraham H. Maslow'un insan ihtiyaçları hiyerarşisini turist davranışları açısından kısaca bir inceleyelim. Sanayileşme ve kentleşmenin insanlar üzerindeki olumsuz etkileri gün geçtikçe artmaktadır. Çevre kirliliği, trafik, gürültü, iş yoğunluğu, insan ilişkilerinin azalması insanları yalnızlaştırmıştır. İnsanlar bu zor koşullarda stres, sinir ve yorgunluk içerisinde hayatlarını sürdürmek zorunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla, insanların dinlenme, yeme, içme, sağlık ve eğlenme amaçlı turistik faaliyetler insanların fizyolojik ihtiyaçları gereği haline gelmiştir. Fizyolojik ihtiyaçlar insan vücudunun daha iyi yaşaması için gereklidir. Tatile çıkan insan tatil sonunda zihinsel olarak yenilenmekte ve gerilimini azaltmaktadır.

Piramidin ikinci basamağında bulunan güvenlik ihtiyacı, korunma ise, insanın en temel gereksinimlerinden diğeridir. Fiziksel ihtiyaçlarını gideren her birey, kendini güvende hissetmek, korku, endişe gibi kavramlardan uzak durmak istemektedir. Bu da insanın en doğal hakkıdır. Tatil için seçilen yer her ne kadar çok turisti cezp etse de, ekonomik olarak ne kadar uygun olursa olsun can güvenliğinin sağlanamadığı sürece hiçbir zaman tercihler içerisinde yer alamayacaktır. Kaldı ki rekabetin bu kadar yüksek olduğu bir sektörde turist mutlaka kendine uygun birkaç seçenek bulacaktır. Bu nedenle turizmde gerçekleştirilmesi gereken ilk ve en önemli görev; turistin can ve mal güvenliğinin tam olarak sağlanması olacaktır. Terör, iç savaş, gasp, hırsızlık gibi olumsuzluklar mümkün olduğunca engellenmelidir.

Kısacası, insanın yaşamak için birçok ihtiyacını karşılaması gerekmektedir. En alt basamaktaki ihtiyacını karşılayamayan birey üst basamaklara yönelememektedir. Fakat 'kendini gerçekleştirme' diye adlandırdığımız son aşamaya gelen insan sayısı da çok azdır. İnsan her ne kadar en son aşamaya gelmiş olsa da ilk aşamadaki gereksinime dönmesi olasıdır.⁶⁰

---

⁶⁰ Bahattin Rızaoğlu, **Turizm Davranışı**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2003, s. 72

Maslow'a göre, bireyin davranışlarına yön veren, yukarıda belirttiğimiz ihtiyaçlardır. Turizm faaliyeti, A. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde en üst düzeydeki bir ihtiyaçtır.⁶¹

Turizm, her ne kadar son zamanlar da temel bir ihtiyaç olarak görülmeye başlansa da, aslında lüks bir harcamadır. Bu yüzden ki, turizmin insan geliriyle de birebir ilişkisi bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara baktığımızda, bireylerin gelir düzeyleri arttıkça, turizm faaliyetlerine katılma oranları da artmaktadır.⁶²

A.Maslow'un sıraladığı ihtiyaçları doyurup turizm faaliyetlerine katılmak isteyen turistlerin elbette ki alt düzeydeki ihtiyaçlarını da ön planda tutması kaçınılmazdır.

1.6. Terörün Ekonomik Yapı Üzerine Etkileri

Her ne kadar terörizmin çok uzun zamandan beri ülkeleri tehdit eden bir olgu olduğu savunulsa da, terörün uluslar arası boyutta dikkat çekmesi ABD'nin 11 Eylül'de yaşadığı terör saldırısı ile başlamıştır.⁶³

Terör, ülke ekonomilerine direkt ve dolaylı olarak büyük zararlar vermektedir. 11 Eylül terör eyleminin Amerika Birleşik Devletleri'ne maliyeti toplam iki trilyon dolar olmuştur. Aynı zamanda ampirik yani deneye dayalı kaynaklar terör saldırılarının turizm, direkt yabancı yatırımları, ticaret, uluslar arası iş dünyası ve hisse senedi fiyatları üzerinde de önemli etkilerinin olduğunu göstermektedir.⁶⁴

Öncelikle ülkeler terörle mücadele kapsamında çok büyük harcamalar yapmaktadırlar. Yıllarca terörle mücadele veren Türkiye, doğrudan harcamalar kapsamında son 15 yılda

---

⁶¹ Ö. Selçuk Emsen, M. Kemal Değer, "Turizmin Üzerine Terörizmin Etkileri", **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, (7) 2004, s. 67-83

⁶² Nazmi Kozak, Meryem Kozak ve Metin Kozak, **Genel Turizm**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2001, s. 36.

⁶³ Ercan Uygur, "Terörün Ekonomik Yapıya Etkileri", **Merkez Bankası Yayınları**, Ankara, (2002), s: 119

⁶⁴ Robert T. Greenbaum, Laura Dugan, Gary LaFree, "The Impact of Terrorism On Italian Employment and Business Activity", **Urban Studies**, Vol. 44, Nos. 5/6, 1093-1108, Mayıs 2007, s. 1

70–80 milyar dolar harcarken, terörün toplam maliyetinin 100–130 milyar doları aştığı ifade edilmektedir. Bu maliyet, terörün sosyal, ekonomik ve kültürel yan etkileri ile iki katına çıkmaktadır.⁶⁵

Yukarıda bahsedilen direkt harcamaların yanında, terörün bir de dolaylı maliyeti vardır. Dolaylı maliyetler terör nedeniyle yapılamayan yatırımlardır. Yani, yapılamayan üretim, azalan ihracat, bu nedenlerle artan işsizlik ve ülkenin kredi riskinin yükselmesi gibi rakamlara dökülemeyen kayıplar ve zararlardır.⁶⁶

Diğer taraftan, genellikle terör örgütleri gasp, soygun, hırsızlık, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi yasadışı faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Bu durum, terörün var olduğu bölgelerdeki ticari faaliyetleri olumsuz etkilemekte ve insanların huzursuz olmalarına neden olmaktadır. Böylece bölgenin ekonomik açıdan kalkınması yavaşlamakta hatta durmaktadır.⁶⁷

Ülkemizde son zamanlarda gelişmekte, fakat Amerika ve Avrupa’da çok gelişmiş olan sigorta şirketleri de terör olaylarından fazlaca nasiplerini almaktadır. Yaşanan olayların sonucunda meydana gelen hasarlar sigorta şirketleri tarafından ödendiğinden, sigorta sektörü terör saldırılarından epeyce bir darbe almaktadır. 11 Eylül 2001 yılında ABD’de meydana gelen olay sonrasında, sigorta şirketlerine 50 bine yakın bireysel başvuru yapılırken, 18 bin dolayında ticari hasar ve 4800 civarında da motorlu araç hasarları ödenmiştir.⁶⁸

Bir bölge veya ülkede terörün olması sonucu meydana gelen istikrarsızlık ve çekingenlik, o bölgenin yerli ve yabancı yatırımcı tarafından tercih edilmemesini en büyük nedenidir. Kendini güvende hissetmeyen bir yatırımcının o ülkeye veya bölgeye yatırım yapması beklenemez. Yabancı sermayenin girdiği bir ülkede, üretimin,

---

⁶⁵ Mehmet Fatih Gündüzalp, “Terörün Ülke Ekonomisine Maliyeti”, **Beşinci Mevsim Dergisi**, sayı: 4, Aralık-2007, <http://www.besincimevsimdergisi.com/icerik.asp?dergi=4&konu=72>

⁶⁶ Gündüzalp, <http://www.besincimevsimdergisi.com/icerik.asp?dergi=4&konu=72>

⁶⁷ Ercan Uygur, s: 119

⁶⁸ Yusuf Ziya İrbeç, “Terörün Ticari Hayata Etkileri”, **Merkez Bankası Yayınları**, Dünyada ve Türkiye’de Terör, Ankara, 2002, s: 121

yatırımın, ihracatın gelişmesi, ekonomik ve sosyal yapının ve toplumsal barışın sağlanması kaçınılmazdır.⁶⁹

Görüldüğü üzere terörle mücadelenin faturası çok büyüktür. Özellikle de gelişmekte olan ülke ekonomilerini yerinden oynatacak zarar ve ziyanlardan bahsedilmektedir. Öncelikle can sonra para kaybını göze almadan bir mücadelenin sürdürülmesi ve başarıya ulaşması mümkün olmaktadır.

2. TURİZM SEKTÖRÜ

2.1. Turizm ve Turist Kavramları

Turizm, insanların yeni yerler görmek, tanımak ve bu sayede yeni deneyimler kazanmak, diğer insanlar, çevreler, hayat şartları ve davranış biçimlerini görmek amacıyla yapılan eğlence ve dinlenme faaliyetleridir.⁷⁰

Turizm bir hareket, yer değiştirme olayıdır. Günümüzde, milyonlarca insan çeşitli nedenlerden dolayı yaşadıkları çevreden uzaklaşıp geçici süreler için başka yerlere giderek, oralarda konaklama faaliyetlerinde bulunmaktadır. Turizme yeni bir olay olarak bakmak son derece yanlış olacaktır. İnsanlar yüzyıllar boyunca geçici veya kalıcı olmak üzere, yaşadıkları yerin dışındaki başka bir coğrafi mekâna değişik neden ve amaçlarla hareket etmişlerdir. Turizm olayını ve kavramı üzerine yapılan çalışmalar 19. yüzyılın sonlarına kadar sürmüştür ve kavram konusunda çeşitli tanımlar ortaya atılmıştır. Turizmin ilk tanımı 1905 yılında Guyer Feuler tarafından yapılmıştır. Feuler turizmi; gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale

---

⁶⁹ Kasım Varol, “ Terörizmin Türkiye’nin Kalkınmasına Etkisi”, **Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Dergisi**, Terörle Mücadele Özel Sayısı, Ankara, 2004, Yıl:10, Sayı: 40, s: 261

⁷⁰ Klaus Weiermair, **The Tourism and Leisure Industry**, London: The Haworth Hospitality Press.Inc., 1996, s.135

gelmelerinin bir sonucu olarak ulusların ve toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmasına olanak veren ‘modern’ çağa özgü bir olay olarak tanımlamıştır.⁷¹

1942 yılında ise, İsviçreli Profesör Walter Hunziker ve Kurt Krapf turizmi; kazanç sağlayan sürekli ya da geçici faaliyetlerde bulunmamak ve bir yerde yerleşmemek koşulu ile, yabancıların bir yerde konaklamaları ve kalmaları sonunda ortaya çıkan ilişkilerin ve olayların tümü, şeklinde tanımlamışlardır.⁷²

Uluslararası Turizm Uzmanları Birliği ise turizmi şu şekilde tanımlamaktadır : "Turizm, yabancıların geçici ya da devamlı asli kazanç elde etme faaliyeti için yerleşmeye dönüşmemek şartıyla konaklamalarından doğan ilişkilerin ve olayların bütünüdür."⁷³

Bu tanımdan sonra Uluslar arası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği, 1980’li yıllarda ‘turizm’ tanımını yeniden düzenlemiştir. Buna göre turizm; ‘ İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü’ olarak tanımlanmıştır.⁷⁴

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere turizm; insanların sürekli yaşadığı ve para kazandığı yerler dışına eğlence, spor, din, sağlık, seyahat, dinlenme vb. ihtiyaçlarını tatmin etmek üzere geçici bir süre için gitmeleri ve gittikleri bu yerlerde turistik kuruluşların mallarını tüketerek yaptıkları ekonomik faaliyetlerin tümüdür. Bu tanımda gözden kaçmaması gereken, kişilerin gittikleri yerde para kazanma gayesi gütmeme ilkesidir.

Turizm öznesi insandır. Turizm olayına yön veren ve bu olayın odak noktasını oluşturan insan, turist diye adlandırılmıştır. Turizmin öneminin her geçen gün artması, hatta bazı

---

⁷¹ Kozak, Kozak ve Kozak, s. 1

⁷² Leonard J. Lickorish, and Carson L. Jenkins, “An Introduction to Tourism”, Oxford: Elsevier Science Ltd., 1997, s. 34

⁷³ Mehmet Özdemir, “Turizmin Türkiye’nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri”, **Merkez Bankası Yayınları**, (1992), s. 20

⁷⁴ Şehnaz Demirkol ve Kutay Oktay, **Turizm Politikalarına Alternatif Yaklaşımlar**, Sakarya: Sakarya Kitabevi, 2004, s. 7

ülkelerin ekonomilerine yön vermeye başlaması, turist kavramına bir açıklık getirmeyi zorunlu kılmıştır. 75

Turist, turizm tanımındaki özelliklere uygun olarak, ‘’ belirtilen nedenlerin etkisi ile belirli bir süre için seyahat eden, ziyaret ettiği yerde yirmi dört saatten fazla kalan veya ülkenin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme yapan, malı gücü, zamanı ve maddi imkânları sınırlı olan, rahatına düşkün, geleneklerini koruyan, temizlik ve kendine uygun konfor arayan, maceraperest olmayan insandır.’’

Türkiye’de turistin tanımı, 1996 tarihinde değiştirilen ‘’22747 Sayılı Seyahat Acentaları Yönetmeliğine göre; para kazanma amacı olmaksızın dinlenmek ve eğlenmek için ya da kültürel, bilimsel, sportif, idari, diplomatik, dinsel, sıhhi ve benzeri nedenlerle, oturduğu yer dışına geçici olarak çıkan ve tüketici olarak belirli bir süre seyahat edip kalan ve yeniden ikametgâhına dönen kimsedir.’’ şeklinde yapılmıştır. Bu tanımdan da yola çıkarak;

Turist olarak kabul edilenler; 76

- Zevk, ailevi nedenler, sağlık amacıyla vb. yolculuk edenler,
- Bilimsel, idari, dini, sportif nedenlerle veya bu çeşit toplantılara katılmak amacı ile yolculuk edenler,
- Ticari nedenlerle yolculuk edenler,
- Gezi süresi 24 saatten az olsa bile turist sayılırlar.

Turist olarak kabul edilmeyenler; 77

- Ülkeye iş sözleşmesi ile veya böyle bir sözleşme olmaksızın gelip, bir iş yapmak veya bir işte çalışmak isteyenler,
- Bir başka ülkede kamu amaçlı görevlendirilen kimseler (örneğin; diplomatlar),
- Ülkede yerleşmek, devamlı kalmak için gelen kişiler,

---

⁷⁵ Kozak, Kozak ve Kozak, s. 5

⁷⁶ Kozak, Kozak ve Kozak, s. 6

⁷⁷ Kozak, Kozak ve Kozak, s. 6

- Okullarda veya konaklama kurumlarındaki üniversite öğrencileri veya diğer gençler,
- Bir sınır bölgesinde ikamet edenler ve başka bir ülkede yaşayıp komşu ülkeye çalışmak için gelenler,
- Bir ülkede durmaksızın transit geçenler, seyahatleri 24 saati aşsa dahi turist olarak kabul edilmezler.

Turistin genel özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz: ⁷⁸

Turist, yaşadığı veya çalıştığı yerden geçici bir süreliğine çeşitli sebeplerden dolayı ayrıldığı için, gittiği yerde mutlu, huzurlu ve her bakımdan memnun olmak ister. Turist, geldiği yerde aldığı hizmetin ücretini öder. Bundan yola çıkarak, verdiği paranın karşılığını fazlasıyla görmek isteyecektir.

Turist, geldiği yerde çoğu zaman evinde bulamadığı rahatı gittiği yerde aradığı için çıkan olumsuzluklardan olması gerekenden daha fazla etkilenir. Kolay kolay memnun olmaz ve çok kolay hadise çıkarır.

Turistlerin çoğu tatillerini büyük bir titizlikle çok önceden planladıkları için macera peşinde değillerdir. En küçük bir aksamayı bile hoşgörü ile karşılamamaktadırlar.

Turistin zamanının sınırlı olması nedeni ile kısa zamanda en çok faydayı temin etmek ister. Zamanı değerli olan turist, kısa zamanda en iyi şekilde eğlenmek, dinlenmek, her yeri gezmek ve görmek ister.

Turist, geldiği bölgeye kendi gelenek, görenek, kültür ve alışkanlıklarını da beraberinde getirdiği için, bunlara aykırı bir durumla karşılaşmak istemez. Alıştığı düzeni bozmak istemez.

Turistin en büyük özelliği ise, alıngan yapısıdır. Gittiği yerden memnuniyetsiz ve mutsuz ayrılan bir turistin bir daha o yere geri gelmesi pek mümkün değildir.

---

⁷⁸ Ömer Akat, **Turizm İşletmeciliği**, Bursa: Motif Matbaa, 2000, s.5

2.1.1 Tüketici Davranışı

Tüketici, kişisel arzu, istek ve gereksinimlerini karşılamak için ekonomik mal ve hizmetleri satın alan ve satın alma kapasitesine sahip olan kişi veya kuruluştur. Tüketici davranışı ise; tüketicilerin gereksinimlerini karşılayan ürünleri, hizmetleri ve düşünceleri araştırmak, satın almak, kullanmak ve değerlemek için gösterdikleri edimler veya davranımlardır.⁷⁹

Kısaca, tüketici davranışı; ‘‘tüketicilerin zaman, enerji ve para gibi kısıtlı kaynaklarını tüketime yönelik olarak nasıl kullanacaklarını incelemeye çalışır.⁸⁰

Tüketici davranışları incelenirken cevap aranacak sorular aşağıdaki başlıklar altında belirtilmiştir;⁸¹

Pazarımızı oluşturan tüketiciler kimlerdir?

Ne satın alırlar?

Ne zaman satın alırlar?

Kim ya da kimler için satın alırlar?

Neden satın alırlar?

Nereden satın alırlar?

Ne kadar ve ne sıklıkta satın alırlar?

Tüketici davranışlarının her yönüyle anlaşılması, tüketicilerin ihtiyaçlarını tatmin etmeye yönelik mal ve hizmet geliştirmek ve yönde pazarlama stratejileri geliştirmek için çok önemlidir. Bu yüzden tüketicilerin davranış, istek ve beklentileri önceden araştırılarak beklenen yönde bir performans geliştirmek bir işletmenin başlıca görevidir.⁸²

---

⁷⁹ Rızaoğlu, s: 41

⁸⁰ Yavuz Odabaşı ve Gülfidan Barış, **Tüketici Davranışı**, İstanbul: MediaCat Kitapları, 2002, s:29

⁸¹ Odabaşı ve Barış, s: 16

⁸² Odabaşı ve Barış, s: 17

Tüketici davranışı güdülenmiş bir davranıştır: Güdüler, insanın içinden gelen itilmelerdir. İnsanı, istediği bir arzu ve isteği gerçekleştirmeye zorlar. Kişi bu ihtiyacı karşılayamadığında gerilime sürüklenir.

Tüketici davranışı dinamik bir süreçtir: Tüketici davranışında sadece satın alma anı değil, ihtiyacın ortaya çıkması, seçim yapma, satın alma ve kullanma bir süreç olarak görülmektedir. Tüketici davranışını incelerken aşağıdaki yedi ana özelliği dikkate almak gerekmektedir;⁸³

Bu sürecin en temel üç aşaması;

1. Satın alma öncesi faaliyetler
2. Satın alma faaliyetleri
3. Satın alma sonrası faaliyetler

Tüketici davranışı çeşitli faaliyetlerden oluşur: Tüketiciler mal ve hizmetleri satın almadan önce, sonra ve satın alma anında planlı ya da tesadüfî birçok faaliyette bulunurlar. Reklâmları izlemek, satış elemanı ile görüşmek, eşe dosta fikir danışmak veya internetten bilgi toplamak bu faaliyetler arasında sayılabilir.

Tüketici davranışı karmaşıktır ve zamanlama açısından farklılıklar gösterir: Tüketici, her gün satın almaya alışık olduğu bir mal ve hizmet (süt, yoğurt) olsa bile bunun için birçok faaliyette bulunarak, zaman ve enerji harcamaktadır. Alacağı mal ve hizmet ne kadar büyük ve kendisi için önemli olursa, satın alma kararı daha karmaşık bir hale gelecek ve bunun için harcayacağı enerji ve zaman da o kadar artacaktır.

Tüketici davranışı farklı rollerle ilgilenir: Satın alma sürecinde ortaya birçok rol çıkmaktadır. Başlatıcı; mal ve hizmetin satın alınmasını öneren kişidir. Etkileyici; satın alma kararını, ürün seçimini olumlu ya da olumsuz olarak etkileyen kişidir.

---

⁸³ Odabaşı ve Barış, s:30

Karar verici; satın alma gücü ve otoritesi olan ve son kararı veren kişidir. Satın alıcı; satın alma olayını gerçekleştiren, kullanıcı ise; satın alınan mal ve hizmeti kullanan kişidir.

Görüldüğü gibi, tüketici davranışında birçok rol bulunmaktadır. Bazı durumlarda her rolü farklı kişiler üstlenirken, bazı durumlarda da tüm rolleri tek kişi üstlenmektedir.

Tüketici davranışı çevre faktörlerinden etkilenir: Kişiler her ne kadar bir mal ve hizmeti satın almak isteseler de zaman zaman dış faktörlerden etkilenerek farklı davranışlar içerisine girebilirler. Gelecek korkusu, ekonomik kriz veya güvensizlik yaşayanlar satın alma davranışı gerçekleştiremeyebilirler. Bu da tüketici davranışının çevre koşullarından etkilenerek, uyum sağlama yoluna gidebileceğinin bir kanıtıdır.

Tüketici davranışı farklı kişiler için, farklılıklar gösterebilir: Tüketicileri bir bütün olarak görerek, her zaman aynı davranışları göstereceklerini düşünmek doğru olmamaktadır. Kişisel farklılıkların satın almada rolü çok büyüktür. Tüketici olarak hepimizin farklı tercih, istek ve beklentilerinin olması kişisel farklılıkların yarattığı bir sonuçtur.

2.1.2 Turizmde Tüketici Davranışı

Turizmin her geçen gün gelişmesi ve turizm faaliyetlerinde bulunan insan sayısı çoğalmaktadır. Bunun sonucu, turistik ortamlarda karşılaşılan insanlar arasındaki ilişkiler ve etkileşimler artarken ortaya bir ‘turizm kültürü’ ve ‘turizm davranışı’nın çıkması kaçınılmaz olmuştur. Turizm davranışı;⁸⁴

- İnsanların gereksinimlerini turizm yoluyla karşılamak için sergiledikleri davranışlardır.
- Turizm amaçlı yolculuk, seyahat ve gezi gibi yer değiştirmelerle ilgili insansal davranışlardır.

---

⁸⁴ Rızaoğlu, s: 5

- İnsanların turizm ve turistik satın almaları ile ilgili karar ve eylemlerdir.
- İnsanların ekonomi değeri olan turistik ürünleri elde etme ve kullanmalarını belirleyen karar süreçleridir.

Turizm davranışı sergileyen grup; turistler, yerliler, turizm işletmeleri, ev sahibi ülke veya çekim yeri yönetimleri ve genel halk olarak 5 grupta incelenebilir.⁸⁵

Turist; turistik tüketici davranışının öznesi yani temel ögesidir. Turist olan birey, nereye ve nasıl gideceğine, gittiği yerde ne kadar kalacağına ve nelere yapacağına kendisi karar verir. Ayrıca herkesin turizm faaliyetlerine katılma amacı ve beklentileri farklılık göstereceğinden genellikle turistler gittikleri yerlerde günlük hayatlarından değişik davranış özellikleri göstermektedirler. Turistin tutumları, gittikleri yere, orada yaptıkları aktivitelere, kaldıkları yere ve yerli halka göre değişiklik göstermektedir.

Yerliler; turistlerin geldikleri yerlerde yaşayan, onları karşılayan topluluktur. Turistlerle karşılıklı etkileşimde bulunurlar. Turizm, yerli halk tarafından gelir ve istihdam kaynağı olarak görülmektedir. Turist ile yerliler arasında yaşanan ilişki ve etkileşim birçok olumlu ve olumsuz sonuçlara yol açmaktadır.

Turizm İşletmeleri; turistlere mal ve hizmet sunan ekonomik birimlerdir. Bu işletmeler, turistleri kazanç kapısı olarak gördüklerinden onların isteklerine yönelik çalışmaktadırlar.

Ev sahibi ülke veya çekim yeri yönetimleri; turistin geldiği yerdeki kamu kurum ve kuruluşlardır. Politikacılar da bu grupta yer almaktadır. Yönetimler, turizm faaliyetlerini ülkeyi refaha ulaştıracak ekonomik bir zenginlik, istihdam yaratmak için bir fırsat ve toplumsal barışı sağlayan en önemli unsur olarak görmektedirler.

---

⁸⁵ Rızaoğlu, s: 17

Genel Halk; turistlerle yüz yüze ilişki ve etkileşime girmeyen tüm ülke insanlarıdır. Kitle iletişim araçları ve çeşitli eğitim programları ülke insanlarını turizm konusunda bilinçlendirerek, onların turizm faaliyetlerine katılmalarını destekleyebilir.

Turizm, insanların beslenme, barınma, konut edinme gibi ihtiyaçlarından doğan ve bunlara hizmet eden bir olgu değildir. Turizm, bireylerin yaşam düzeylerinin artması sonucu kendini göstermiştir. Turizm davranışı da bu çeşitli insan davranışlarının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.⁸⁶

2.1.3 Turistin Seyahat Seçim Süreci

Bir turistin seyahat seçim süreci aşağıdaki gibidir,⁸⁷

1. Seyahat Motivasyonu
2. Bilgi Arama
3. Seçenekleri Değerleme
4. Satın Alma Kararını Verme
5. Hazırlık Yapma
6. Satın Alma Sonrası Değerlendirme

Turistlerin seyahat etme sürecini demografik, içsel (psikolojik) ve dışsal (çevresel) faktörler etkilemektedir.

Satın alma sürecinin ilk aşamasında, turist seyahat isteğini ortaya koymaktadır. Bu aşamada öncelikle yurtdışı veya yurtiçi seyahat isteği üzerinde karar alınmaktadır. Turistin yurtdışına çıkmaya karar vermesinde kişisel ve çevresel faktörlerin etkisi vardır. İkinci aşama da ise; turist gitmek istediği ülkeleri belirlemektedir. Hiç şüphesiz bu aşamada seyahat acentelerine, büyük iş düşmektedir çünkü kişi gitmek istediği yer hakkında her türlü bilgiye sahip olmak isteyecektir. Tabii bu aşama da demografik ve

---

⁸⁶ Rızaoğlu, s.6

⁸⁷ Sevil F. Sönmez ve Alan R. Graefe, " Influence of Terrorism Risk on Foreign Tourism Decisions", **Annals of Tourism Research**, Vol.25, No.1, (1998), s.124

kişisel faktörler ön plana çıkmaktadır. Her türlü bilginin edinilebileceği bu aşamada gidilmek istenen ülkelerin güvenliği ve bu konudaki tutumları da kolaylıkla öğrenilebilir. Turistler bu bilgileri genellikle gazete, televizyon gibi medya kuruluşlarından öğrenirlerken, sosyal çevre ve seyahat acenteleri de istenilen bilgiyi vermektedir. Eğer gidilmek istenen ülkede herhangi bir güvenlik sorunu (terör, savaş, salgın hastalık vb.) yaşanmakta ise bu konudaki karar tamamen turiste kalmaktadır. Devletler vatandaşlarının güvenliğini sağlamakla yükümlüdürler fakat yine de son karar kişiye aittir ve kişi verdiği karardan sonuna kadar sorumludur.⁸⁸

Diğer bir aşama olan seçeneklerin değerlemesinde ise, turist seçenekleri bir önem sırasına koyarak, kendisi için en uygun olduğunu düşündüğü seçeneği belirler. Fakat bu aşama da satın alma eylemi henüz tamamlanmamıştır. Ailesi ve arkadaşları bu kararı erteleme ya da iptal etme konusunda turisti etkileyebilmektedir.⁸⁹

Turistin terör, savaş, kuş gribi, salgın hastalık gibi güvenlik açısından uygun olmayan bir yere gitmesi de olasıdır. Burada önemli olan gidilmek istenen ülkenin çekiciliği, turistin oraya gitme isteğinin derecesi yani risk almaya değer görüp görmemesi ile ilgilidir. Buna ek olarak, kişinin tatil seçiminin kişisel karakteri yanında demografik profili ile de yakından ilgisi vardır. Örneğin; eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin güvenlik konusundaki titizliği daha azken, yaş ilerledikçe ve çocuk sahibi olundukça bu konuya verilen önem artmaktadır.⁹⁰

Diğer taraftan, kişinin risk alma düzeyi ile cinsiyetin yakın ilişkisi bulunmaktadır. Kadın ve erkek için şartların eşit olması durumunda, kadınların erkeklerden daha az riskli aktivitelere katıldıkları ortaya çıkmıştır.⁹¹

Kararını veren turist, satın alma işlemini tamamlayarak hazırlık yapma aşamasına geçer. En son aşama olan, satın alma sonrası değerlendirmede turist, karar verme sürecinde

---

⁸⁸ Sönmez ve Graefe, s. 124

⁸⁹ Sönmez ve Graefe, s.125

⁹⁰ Sönmez ve Graefe, s. 125

⁹¹ Elizabeth C. Arch, "Risk Taking: A Motivational Basis For Sex Differences", **Psychological Reports**, Vol 73, No.1, (1993), s. 7

doğru karar alıp almadığı konusunda değerlendirme yapar. Bu değerlendirme turistin bir sonraki tatil karar sürecinde etkili olacaktır.⁹²

Bir ülkede yaşanan terörizm ve politik karmaşa, turizmin ekonomik gücüne rağmen, o ülkenin turizm faaliyetleri üzerinde birçok değişikliğe neden olmaktadır. Terörizm 1970'lerin başında dünyada manşetlere girmeye başlamış ve 1980'lerin ortalarına doğru da kendini iyice göstermiştir. Turistlerin terörist eylemlerine karşı takındıkları tavrı ' aşırı tepki, terörist olayların etkisini ve önemini artırır' sözünü kanıtlamaktadır.⁹³

1985 yılında 6 milyonun üzerinde Amerikalı, Avrupa'yı ziyaret ederken, 7 milyonu ise bir sonraki yıl gelmeyi tasarlamaktaydı. Fakat 1986 yılında Avrupa'ya gelen turist sayısında % 30'luk bir düşüşle karşılaşmıştır. Yaklaşık 2 milyon Amerikalının yurtdışı tatil planında yaptıkları bu değişikliğin sebebi o yıllarda yoğun yaşanan terör eylemleri ve Amerika- Libya askeri gerginliğidir.⁹⁴

Turizmin ülke ekonomisi üzerindeki gücü düşünülürse, şüphesiz tatil faaliyetlerinin azalması birçok ülkenin gelirleri üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır. Dünya Turizm Organizasyonu'nun 1985 yılı verileri incelendiğinde turizm gelirinde 105 milyar dolarlık kayıp olduğu ortaya çıkmaktadır. Aynı dönemde, Akdeniz ülkelerinin rezervasyonları %50 düşerken, Mısır'a yapılan rezervasyonların % 65'i de Amerikalılar tarafından iptal ettirilmiştir.⁹⁵

Kısacası, Amerikalılar terörizmden korunma yolunu seyahat etmeyip evde oturmakta bulmuşlardır. 1985'te tekrarlanan terör eylemleri sonucunda aynı kötü deneyimi Roma'daki otellerde doluluk oranlarının %60 azalması ile yaşamışlardır.⁹⁶

---

⁹² Rızaoğlu, s. 72

⁹³ Rızaoğlu, s. 72

⁹⁴ Sönmez ve Graefe, s: 125

⁹⁵ Sönmez ve Graefe, s: 125

⁹⁶ Sönmez ve Graefe, s: 125

2.2. Turizmin Tarihsel Gelişimi

Turizm olayının tam olarak değerlendirilmesi için olayın geçmişine bir bakılması gerekmektedir. Turizm daha önce de belirtildiği gibi yeni bir kavram değildir. Hatta bu konuda çalışma yapan bilim adamlarına göre turizm Sümerler zamanında başlamıştır. Sümerler ticareti ilk başlatmış, Fenikeli tüccarlar da ticaret yapmak için Akdeniz’de deniz aşırı seyahatlerde bulunmuşlardır.⁹⁷

Daha sonraları ise, Romalıların topraklarının geniş olması sonucu deniz yolu ulaşımı dışında kara yolunu da kullanarak daha çok ticari amaçlı geziler yaptıkları iddia edilmektedir. Yollar üzerine, yolcuların yeme, içme ve konaklama ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hanlar inşa etmeye başlamışlardı ki bu da tarihteki ilk konaklama tesislerinin temellerinin atıldığı tezini ortaya atmıştır.⁹⁸

MÖ. 3000 yılında Mısır, ünlü piramitleri ve tapınakları nedeniyle gezginlerin yoğun ilgisini çeken bir ülke olurken, Eski Yunan’da MÖ. 700’lü yıllarda olimpiyat oyunlarının başlaması, dünya turizm tarihi içerisinde önemli bir olay olarak kabul edilir. Bu oyunlara katılmak ve izlemek amacıyla yapılan ilk seyahatler sportif turizmin başlangıcı sayılabilir. Anadolu’da Efes Demokratik Şehir Devleti’nin MÖ. 334 yılında kurulmasından başlayarak yoğun bir ilgi çektiği ve yalnızca tek bir mevsimde 700.000 kişi tarafından ziyaret edildiği bilinmektedir.⁹⁹

XIX. yüzyıl’ın ortalarında demiryolunun hizmete girmesi, turizmin gelişimi bakımından bir dönüm noktası olmuştu. Turizm sektörünün istikbal vaat edebileceğini gören Thomas Cook, 1841’de, yolculuk güzergâhlarını belirleyerek turistlere farklı mekânları ve kültürleri tanımaları için geziler düzenlemeye başladı. Thomas Cook, 1865’te Atlantik’i geçti. Böylece insanlara yeni ufuklar açan yolculuklar başladı.¹⁰⁰

---

⁹⁷ Akat, s. 8

⁹⁸ Akat, s. 8

⁹⁹ Erol Bulut, **Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Ekonomik Etkileri**, Ankara: Beta Yayınları, 1998

¹⁰⁰ Kozak, Kozak ve Kozak, s. 33

Thomas Cook'un yaptıkları devrim niteliğindedir, çünkü Liverpool'a düzenleyeceği geziden önce oraya gidip otellerin ve restoranların, 350 tane yolcusu için yeterli kapasiteye sahip olup olmadığına bakmış ve en iyi hizmeti böylelikle vermeye çalışmıştı. Sonra yolculuğun tüm detaylarını anlattığı 13 "Liverpool'a Yolculuk El Kitabı" adında bir kitap yazdı. Bu, türünün ilk örneğiydi. Sonraları turistlerini Paris Sergisi, Antwerp'te büyük tur, Brüksel, Waterloo, Cologne, Frankfurt, Heidelberg, Baden Baden gibi yerlere götürdü. 1863'te Paris ve İsviçre'ye ve 1864'te de İtalya'ya büyük turlar düzenledi.¹⁰¹

XIX. yüzyıl sona ermeden turizm, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra günümüzdeki anlamını kazanmıştır. Turizmin insanların çoğu için yaşamın bir parçası haline gelmesi çok yakın zamanlarda gerçekleşmiştir. 1830'lardan önce askerler, denizciler, kâşifler, tüccarlar, hacılar ve göçmenler dışında kalan insanların ülkeden ülkeye gittikleri ya da ülke içinde yolculuk ettikleri pek sık görülen şeylerden değildi.

Ulaşım araçlarının ilkel olduğu dönemlerde bir yerden bir yere gitmek yorucu, tehlikeli ve zaman alıcıydı. Karayollarının gelişmesiyle birlikte, buharlı gemi ve tren gibi ulaşım araçlarının kullanılmaya başlanması işleri kolaylaştırdı. Eskiden yelkenliyle Manş denizini geçmek yarım gün sürerken, bugün aynı yol gemiyle yarım saatte alınabilmektedir.

İnsanlar, düşmana karşı savunma, yiyecek alma, ürün satma ya da baskıdan kaçma gibi yaşamak için zorunlu durumlar dışında pek yolculuk etmezlerdi. Gezgincilerin yolculukları her zaman kuşku uyandırır. Belki yabancı bir ülkenin casusuydular, belki de değerli ticaret sırlarını çalmak için gelmişlerdi. Gezginciler, kimliklerini kanıtlamak ve "güvenli geçiş" şanslarını arttırmak için yanlarında özel bir belge taşırlardı. Bu belge, bugün ülkelerarası yolculuklarda kullandığımız pasaportun ilk biçimidir.

"Turizm" sözcüğü ilk kez 19. yüzyılda bazı İngiliz'lerin Avrupa'ya yaptığı yolculuklar için kullanılmaya başlandı. II. Dünya Savaşı (1939-45) sonrasına kadar, temel ulaşım

---

¹⁰¹ Kozak, Kozak ve Kozak, s. 33

aracı, günümüzde de uzun denizaşırı yolculuklar için kullanılan gemiydi. 1940'ların sonundan başlayarak, diğer gelişmelerle birlikte hava ulaşımının gelişip yaygınlaşmasının da etkisiyle turist sayısı hızla artmaya başladı. Dünyadaki toplam turist sayısı 1950'de yaklaşık 50 milyon iken, 1984'te 240 milyona yükselmişti.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türkiye'de turizm hareketleri yabancı din adamı, serüvenci ve antika kaçakçılarının çeşitli amaçlarla ülkeye gelmeleriyle sınırlıydı. 18. yüzyılda yabancı ülkelere geziye çıkmaya başlayan zengin ve soylu İngiliz'lerin uğradığı yerler arasında İstanbul'da bulunuyordu. 1883'te Avrupa'nın ilk kıtalararası ekspresi olan "Şark Ekspresi" ile insanlar Paris'ten kalkıp çeşitli Avrupa şehirlerinden geçerek İstanbul'a ulaşıyordu.

Devletin turizme ilgi göstermesi Cumhuriyet döneminde gerçekleşti. 1950'lerden beri, uluslararası turizm, büyük bir sektör olmuştur ve 2006 yılında 846 milyon turist uluslararası sınırları aşmıştır ve bu gelişme daha devam edecek gibi görünmektedir.

Aşağıdaki tabloda dünya turizm sektöründeki gelişme yıllar itibari ile gösterilmektedir. Buna göre, 1990 yılında yaşanan Körfez Savaşı, dünya turizm sektöründe bir duraklama yaşanmasına yol açmıştır. Kısa sürede bu krizi aşan sektör, 2001 yılına kadar olumlu yönde bir gelişme gösterirken, 2001 yılında ABD'de yaşanan terör olayı ile tekrar bir sarsıntı geçirmiştir.

2003 yılı itibariyle hızlı bir ivme kazanan turist girişleri her sene artarken buna bağlı olarak turist harcamalarından da önemli gelirler elde edilmiştir. Turist giriş ve harcamalarının ileriki yıllarda da en az aynı oranda artması beklenmektedir.

Tablo 1.1
Dünya Uluslararası Turizmindeki Gelişme

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü (WTO)

2.3. Turizm Çeşitleri

Turizmi ilk olarak iç turizm ve dış turizm olarak çeşitlendirebiliriz. İç turizm; kişilerin kendi ülke sınırları içerisinde turizm amacına yönelik konaklamalarıdır. Dış turizm ise; kişilerin ülke sınırları dışına yaptıkları yer değiştirme ve konaklama faaliyetleridir. Özellikle dış turizm faaliyetlerinin ülke ekonomisi ve farklı kültürlerin etkileşimi açısından anlamı büyüktür.¹⁰²

Turizm faaliyetleri çok geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Turizm çeşitlerini; katılan kişi sayısına göre incelediğimizde; Bireysel turizm, Kitle turizmi, Grup turizmi olarak çeşitlendirebiliriz.

¹⁰² Akat, s. 18

Diğer taraftan, katılanların yaşlarına göre turizm çeşitleri ise; Gençlik turizmi, Orta Yaş turizmi ve Üçüncü Yaş turizmi olarak sayılabilir. Katılanların amaçlarına göre turizm çeşitleri; Deniz turizmi, Kongre turizmi, Termal turizm, Yat turizmi, Mağara turizmi, Av turizmi, Golf turizmi, İnanç turizmi, Kış turizmi, Yayla turizmi, Akarsu turizmi gibi daha birçok çeşit sayılabilmektedir.¹⁰³

2.4. Turizm Talebi ve Turizm Talebinin Özellikleri

Talep, genel olarak belirli bir malın veya hizmetin belirli bir piyasada, belirli bir anda, muhtemel fiyatlar karşısında alıcıların o mal ve hizmetlerden satın almayı düşündükleri miktarlardır. Tanımda yer alan mal ve hizmet kavramlarının her ikisi de turistik faaliyetleri kapsadığında turizm talebi, söz konusu olmaktadır.¹⁰⁴

Turizm talebi, seyahat etme isteğinde bulunan ve bu isteği karşılamaya yeterli gelire sahip olan insanların sayısıdır.¹⁰⁵

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi, turizm talebinin oluşması için, öncelikle kişinin seyahat etme isteği daha sonra da ekonomik gücünün olması gerekir. Yani, turizm talebinin ekonomik faktörlerden daha çok ekonomi dışı faktörlerden etkilendiği açıktır. Örneğin; savaş, doğal afet, terör, güvenlik problemleri, harcama gücü olan tüketiciyi turistik harcama yapmaktan vazgeçirecektir.¹⁰⁶

Turizm talebini, **iç turizm talebi** ve **dış turizm talebi** olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. İç turizm talebi; gerçekleştirdikleri turizm amaçlı seyahat ve bu seyahatlerle bağlantılı faaliyetleri içerir. Dış turizm talebi ise; kişilerin kendi ülke sınırları dışına yaptıkları turistik amaçlı seyahatler ve gerçekleştirdikleri turizm amaçlı faaliyetlerdir.¹⁰⁷

---

¹⁰³ Akat, s. 18

¹⁰⁴ Özcan Yağcı, **Turizm Ekonomisi**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2003, s. 22

¹⁰⁵ Yağcı, s. 22

¹⁰⁶ Yağcı, s.23

¹⁰⁷ Yağcı, s.24

Turizm talebinin, ekonomideki diğer mal ve hizmetlerle karşılaştırıldığında kendine has özelliklerinin bulunduğu göze çarpmaktadır. Turizm talebinin özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

Turizm talebi bağımsız bir taleptir. İnsanları seyahate iten nedenler çok çeşitlidir. Kimisi sağlık, kimisi spor, bir diğeri din amaçlı seyahat etmek isterken kimisi de sadece geri döndüğünde gördüklerini arkadaşlarına anlatmak amacı ile turizm faaliyetlerinde bulunurlar.

Turizm talebi çok yönlü ve karmaşıktır. Seyahat amaçları farklı olan insanların, konaklama, ulaşım, gittikleri yerlerden bekledikleri mal ve hizmetlerde de farklılık ve çeşitlilik ön plandadır.

Turizm talebinin ikame olanakları fazladır. İnsanlar artık oturdukları yerden yeryüzünde istedikleri noktada bir tatili kolayca planlamaktadırlar. Her şeyin çok bol bulunduğu günümüzde, turistik yerlerde çoğalmış hatta talebin fazlaca üzerine çıkmıştır. Bu durum turizm talebine aşırı esnek bir özellik kazandırırken, turizm talebi çok kırılğan bir yapı olarak karşımıza çıkmıştır. Öyle ki, ekonomik, sosyal, politik ve mali konulardan çok çabuk etkilenen bir yapı oluşturmuştur.

Turistik tüketime konu olan mal ve hizmetler arasında hatırı sayılır bir rekabet vardır. Kişisel tercihlerin buna etkisi büyüktür.

Turizm talebi mevsimlik bir özellik taşır. Belli mevsimlerde yoğunluk artıp, azalmaktadır. Örneğin; kayak turizmi kış döneminde yoğunlaşırken, yaz döneminde insanların deniz, kum, güneş üçlüsünden faydalanmak için yazlık yerlere hücum etmesi gibi.

Turizm talebi ülkelerin ve buna bağılı olarak insanların gelişmişlik düzeylerine göre de değişiklik göstermektedir. ¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ Kozak, Kozak ve Kozak, s. 63

2.5. Turizm Talebini Etkileyen Faktörler

Daha önce de belirtildiği üzere, bu kadar esnek, kırılğan ve hassas olan turizm talebini etkileyen unsurları 4 başlık altında toplamak mümkündür.

2.5.1 Ekonomik Unsurlar:

Fiyat Düzeyi: Bir mal veya hizmetin fiyatının o mal veya hizmete olan talebi doğrudan etkilemesi talep yasasının kaçınılmaz bir sonucudur. Diğer taraftan, turist kabul eden ülkedeki diğer mal ve hizmetlerin fiyatlarının da turizm talebi üzerinde etkileri azımsanmayacak kadar büyüktür. Turizmde tamamlayıcı malların fiyatları çok önemlidir. Örneğin; ulaşım ücretlerindeki düşüşler turizm talebinde artışa neden olmaktadır.¹⁰⁹

Daha önce de bahsettiğimiz gibi, turizmde ikame olanakları çok fazladır. Örneğin, birbirine çok yakın olanaklara sahip iki bölgeden birinde yaşanan olumsuzluk, diğer bölgeye olan talebi artmasına neden olmaktadır. Turistler, gidecekleri yerde ki fiyat düzeyini hem kendi ülkeleri ile hem de benzeri yabancı destinasyonlarla karşılaştırmaktadırlar. Örneğin, Avusturya, İsviçre'nin kış sporları bakımından bir ikamesi durumundadır. İsviçre'deki konaklama yerlerinin Avusturya'daki konaklama yerlerinden çok daha pahalı olması talebin rahatlıkla Avusturya'ya kaymasına neden olmaktadır.¹¹⁰

Turizm talebini etkileyen diğer bir unsur ise uluslar arası döviz kurudur. Gelen turist gittiği yerde mutlaka az veya çok harcama yapacaktır. Eğer turist gönderen ülkenin para birimi daha değerli ise, turistler ev sahibi ülkenin mal ve hizmetlerini daha fazla talep edecekler ve sonuçta turizm talebi artacaktır. Fakat bunun tersi de mümkündür.¹¹¹

---

¹⁰⁹ Kozak, Kozak ve Kozak, s: 66

¹¹⁰ Kozak, Kozak ve Kozak, s: 67

¹¹¹ Orhan İçöz, "Türkiye'nin Turizm Talebini Etkileyen Faktörler ve Bu Faktörlerin Talep Üzerindeki Etki Düzeyi", **Turizm Yılığ**, Sınai Kalkınma Bankası Yayınları, 1991. s: 123

Örneğin, 1993 yılında ABD döviz kuru oranının düşük olması, ABD'ye olan turizm talebini arttırırken, aynı dönemde birçok Avrupa ülkesindeki kurun yüksek olması o ülkelere yapılacak seyahatleri çok pahalı hale getirdiği için talep düşmüştür.¹¹²

Araştırmalar sonucu, Türk Lirası'nın Türkiye'ye yönelik dış turizm talebini belirleyen en önemli değişkenlerden biri olduğu ortaya çıkmıştır. Türk Lirası'nın günlük kur ayarlaması ile devamlı devalüe edilmesi ve konaklama işletmelerinin döviz bazında düşük kur uygulamaları, Türkiye'yi yabancılar tarafından çekici hale getirmektedir. Satın alma gücü artan turistler, hem istedikleri yerde uzun konaklama yaparken bir yandan da alışveriş için de daha fazla para harcama gücü elde edebilmektedirler.¹¹³

Gelir Düzeyi: Kişilerin turistik mal ve hizmet talepleri ile gelir düzeyleri arasında sıkı bir ilişki vardır. Kişisel harcanabilir gelir düzeyi artarken turizme talepte artar. Turizm talebinin gelir esnekliğinin yüksekliği, seyahatin büyük ölçüde tüketim koşullarına ve ekonomik beklentilerine bağlı olmasına ana nedenidir. Ekonomik durgunluk dönemlerinde aileler seyahat ve dayanıklı tüketim mallarına ayırdıkları payı azaltarak daha çok tasarruf yapmaya yönelirler. Aile bireyleri yeme, içme ya da barınma ve giyinme gibi temel gereksinimlerinden özveride bulunmaktansa tercihlerini tatil yapmamaktan yana kullanırlar.¹¹⁴ Bu sebeptendir ki, turizm gelişmiş ülkelere özgü bir endüstridir.

Kıyasacası, bir kişinin geliri ne kadar yüksekse, o kişi için seyahat etmek o kadar daha az lüks olacak ve talep edilecektir. Gelir ile turizm arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

Uzaklık: İki ülke arasındaki mesafe, hem zaman hem de ulaşım masrafı açısından turizm talebini etkilemektedir.

Seyahat mesafesi arttıkça seyahatin süresi de artacağından, bu uzaklık ek bir külfet getirecek ve tatil süresinin kısılmasına neden olacaktır. Her ne kadar ulaşım

---

¹¹² Yağcı, s: 41

¹¹³ Kozak, Kozak ve Kozak, s. 67

¹¹⁴ Kozak, Kozak ve Kozak, s: 69

endüstrisindeki teknolojik gelişmeler uzaklık kavramının görünüşteki etkisini azaltmış olsa da, uzaklık ve ulaşım yine de önemli bir unsur olarak turizm talebinin karşısına çıkmaktadır.¹¹⁵

Diğer taraftan, uzaklık ulaşım maliyetinin de artmasına neden olmaktadır. İnsanlar aynı olanaklara sahip iki destinasyondan, kendilerine yakın olanı seçtiklerinde ulaşım maliyetlerini de düşürmüş olacaklarından daha yakın olan turizm bölgeleri bu hususta avantajlı hale gelecektir.

Öte yandan, tatil yapmak için uzak yerleri seçen turistlerin gittikleri yerden daha fazla tatmin beledikleri de bir gerçektir.¹¹⁶

Kısacası, fiziki uzaklık ile turizm talebi arasında ters ilişki olduğu açıktır.

2.5.2. Toplumsal Unsurlar

Kültür ve Eğitim Düzeyi: Kültür ve eğitim düzeyi ile turizm talebi arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Şöyle ki; insanların eğitim ve kültür düzeyi arttıkça değişik yerleri görme istekleri artmakta, farklı kültürler ile bir arada bulunma yolları aramaktadırlar. Ayrıca, eğitim ve kültür düzeyi yüksek insanların çeşitli aktivitelere katılarak farklı insanlarla tanışma istekleri artmaktadır. Örneğin, konsere, tiyatroya, tarihi müzelere giden, tenis, golf oynayan, kayak yapan ve turistik faaliyetlerde bulunan kişilere baktığımızda, eğitim düzeyi yüksek, gelir seviyesi fazla ve belli sosyal statüye sahip kişiler olduklarını kolayca görebiliriz.

Meslek: Gelişmiş ülkelerde eğitim, meslek ve gelir düzeyi arasında pozitif bir ilişki vardır. Yani, kişinin eğitimi arttıkça gelir düzeyi artacak ve meslekteki durumu ve mensubu bulunduğu sosyal sınıfta yükselecektir. Kişinin mesleğinin turizm talebine etkisi iki şekilde olabilir. Kişinin gelir düzeyi ve mesleğinin özelliğinin turizm talebi üzerine etkisi vardır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, yüksek gelir getiren meslek

---

¹¹⁵ Kozak, Kozak ve Kozak, s. 69

¹¹⁶ Akat, s. 15

gruplarına mensup kişiler turizm faaliyetlerine daha çok katılmaktadırlar. Yüksek gelirin yanı sıra, kültürel birikimin olması, kendilerine güven duygusunun gelişmişliği ve seyahat etme alışkanlıklarının fazla olması bu kişileri turizm hareketine iten nedenlerin başında gelmektedir.

Diğer taraftan, daha alt gelir grubuna mensup küçük sanayici, ticaretle uğraşan kişilerin iş yerlerinde devamlı bulunmaları gerektiğinden seyahate engel durumları oluşmaktadır. Eğitimle uğraşan ve memur kesimi de belirli bir plan ve ücret dâhilinde çalıştıkları için yılın belirli dönemlerinde tatil için para ve zaman ayırabilmektedir. Turizm sektöründe çalışan insanların sektörün en yoğun olduğu yaz mevsiminde uzun tatil talebinde bulunmaları sık karşılaşılan bir durum değildir. Serbest meslek sahipleri, iş adamları ve üst düzey yöneticilerin işleri gereği çok sık seyahat etmeleri gerekmektedir. Mesleki amaçlı olan bu seyahatler turistik bir amaç taşımayabilir fakat bu kişilerin ulaşım, konaklama gibi tüketim olaylarını gerçekleştirmeleri bu seyahatlerin de turizm olayı içerisinde yer almasını sağlamaktadır.¹¹⁷

Aile Yapısı: Bekâr, evli ve çocuklu ailelerin turizm faaliyetlerine katılmaları farklılık göstermektedir. Bekâr ve yeni evli kişiler sık seyahat etme fırsatı bulurken, çocuklu ailelerin bu özgürlükleri sorumluluklarının artması ile azalmaktadır. Gidilen yerlerde çocukları için bir aktivite ya da hizmet sunulmaması durumunda bu kişiler turizm faaliyetlerinde bulunmamayı tercih etmektedirler.

Öte yandan, son yıllarda gelişmiş ülkelerde, sağlık koşullarının iyileştirilmesi ve teknolojik gelişmeler sonucu 60 ve daha yukarı yaş grubunda yer alan bireylerin sayıları toplam nüfusta artmıştır. Aile sorumluluklarını tamamlayan, gelir düzeyi yüksek ve boş zamanı çok olan bu grubun turizm aktivitelerine olan talebi yüksek düzeydedir.¹¹⁸

---

¹¹⁷ Akat, s: 71

¹¹⁸ Akat, s: 71

2.5.3. Psikolojik Unsurlar

Turizm faaliyetleri insanların, bir an olsun yaşadıkları yerden uzaklaşarak onlara ruhsal ve fiziksel anlamda iyi gelen tıbbi bir hizmet sunmaktadır. Böylece insanların dünya görüşleri artmaktadır. İnsanların farklı psikolojik yapıya sahip olmaları, turistik tüketimden niyet ve beklentilerini çeşitlendirmektedir.

İlk olarak insanların kişilik yapıları ile turizm talepleri arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Araştırmalar göre; en geniş anlamda iki çeşit turist tipi bulunmaktadır. İçedönük ve dışa dönük turist tipi bulunmaktadır.

İçedönük turist tipleri genellikle çok düşük gelir gruplarına mensup kişilerdir. Çoğunlukla paket turları tercih eden bu turist tipi pasif olarak turizm faaliyetlerine katılmaktadırlar. Dışadönük turist tiplerinin çoğunlukla gelir düzeyleri yüksek, farklı aktivitelere katılma eğilimleri yüksek, maceradan hoşlanan kişilerden oluşmaktadırlar.

Turizm talebini etkileyen bir diğer psikolojik unsur ise; moda, zevk ve alışkanlıklardır. Yılın belirli bir zaman diliminde seyahat yapmak, tatilini sürekli alışmış olduğu yerde geçirmek, özellikle toplumca tanınan kişilerin gittikleri yerlerde turizm faaliyetlerine katılmak, dünyaca tanınmış yerleri tercih etmek turizm talebini etkilemektedir. Bunlar daha çok itibar ve gösteriş amaçlı taleplerdir.¹¹⁹

2.5.4. Politik Unsurlar

Turistin kendi ülkesi ile gitmek istediği ülke arasındaki siyasi ilişkiler de turizm talebini etkileyen önemli unsurlardan biridir.¹²⁰ Örneğin, 1961 yılında Güney Tyrol anlaşmazlığı sebebi ile İtalya ve Avusturya arasında yaşanan siyasi gerginlik sonucu, İtalya tekrar vize uygulamasına geçmiştir ve Avusturya halkının bu ülkedeki geceleme oranı % 25 oranında düşmüştür.¹²¹

---

¹¹⁹ Akat, s:73

¹²⁰ Hasan Olalı, Alp Timur, **Turizm Ekonomisi**, İzmir: Ofis Matbaacılık, 1986, s: 206

¹²¹ Mehmet Zeki Dinçer, **Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisinde Turizm**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993, s: 51

Aynı şekilde, turist kabul eden ülke içerisindeki siyasi gerginlik, uluslar arası terör, iç savaş gibi olumsuzluklar turizm talebini azaltacak etmenlerin başında gelmektedir. İnsanlar, rahatlamak, değişik yerler görmek, özgürce gezip istediklerini yapabilmek için turizm faaliyetlerine katılırlar. Fakat turist kabul eden ülkede gerçekleşen terör olayları insanların özgürlüklerini ve aktivitelerini mecburen kısıtlamalarına yol açacağı için söz konusu ülkeye olan talep hissedilir şekilde azalma gösterecektir. Uluslar arası ve ulusal barış, ekonomik kalkınma ve politik istikrar gibi öğelerin turizm faaliyetlerinin oluşumunu ve gelişimini sağlayan en önemli özellikler olduğu düşünüldüğünde; terör ve terörizm gibi ulusal ve uluslar arası bölücülük, toplumsal çatışma, politik ve ekonomik istikrarsızlık ve işsizliğe neden olan birbirine bu kadar zıt iki olgunun aynı ortamda bulunamayacağı açıktır.¹²²

2.6. Turizm Sektöründe Ulaştırma İşletmeleri

Günümüz dünyasında ulaşım türlerinin insan yaşamındaki önemi tartışılmaz bir gerçektir. Öyle ki, toplu taşıma ve ulaştırma araçları teknolojik gelişmelere ayak uydurmasaydı, bugünkü anlamda bir turizm olayından bahsetmemiz mümkün olmazdı. Çünkü turizm başlı başına insanların yer değiştirmesiyle meydana gelen bir olaydır. Sonuç olarak, ulaşım turizm sektörünün olmazsa olmazlarından biridir.

Ulaştırma bir yerin turistik gelişimi için de en önemli unsurlardan biridir. Bir bölgenin ulaşılabilirliği arttıkça, o yerin doğal, kültürel ve turistik güzelliklerinden yararlanma imkânı da artmaktadır.

Ulaştırma işletmelerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;¹²³

1. Demiryolları İşletmeleri
2. Denizyolları İşletmeleri

---

¹²² Burcu Selin Yılmaz ve Özgür Devrim Yılmaz, 'Terörizm ve Terörizmin Hedefi Olarak Turizm Endüstrisi', **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, s: 44

¹²³ Kozak, Kozak ve Kozak, s: 48

3. Karayolları İşletmeleri

4. Havayolları İşletmeleri

2.6.1. Demiryolu İşletmeleri:

Toplu taşımada insanların en çok tercih ettiği ulaştırma türlerinden biridir. Genellikle ucuz ve güvenilir olma özelliği ile ön plana çıkmaktadır. Özellikle büyük kentler ile turizm merkezleri arasında kaliteli demiryolu ulaşımının gerçekleştirilmesi ve hızlı trenlerle taşıma yapılması karayolu trafiğini rahatlatmaktadır. Fakat Türk turizmi demiryolu ulaşımında çok geri kaldığı için, iç ve dış turistler tarafından fazla ilgi görmemektedir.¹²⁴

Türkiye’de ilk demiryolu 1856 yılında bir İngiliz şirketine verilen imtiyazla İzmir-Aydın arasında inşa edilmiştir. 1866 yılında tamamlanan bu hattın uzunluğu 130 km idi. O zamanlar bu hattın seçimi tesadüfi değildi. İzmir-Aydın bölgesi nüfus bakımından kalabalık, ticari potansiyeli yüksek, İngiliz pazarı olmaya elverişli etnik unsurların yaşadığı, İngiliz sanayisinin gereksinim duyduğu ham maddeye kolay ulaşılabilecek bir yöreydi. Ayrıca Ortadoğu'nun kontrol altına alınarak Hindistan yollarının denetim altına alınması bakımında da stratejik bir öneme sahipti. Osmanlı Devleti’nde demiryolu imtiyazı verilen İngiliz, Fransız ve Almanların ayrı ayrı etki alanları oluştu. Fransa; Kuzey Yunanistan, Batı ve Güney Anadolu ile Suriye’de, İngiltere; Romanya, Batı Anadolu, Irak ve Basra Körfezinde, Almanya; Trakya, İç Anadolu ve Mezopotamya’da etki alanları oluşturdu. Batılı sermayedarlar, sanayi devrimi ile çok önemli ve stratejik bir ulaşım yolu olan demiryolunu tekstil sanayinin hammaddesi olan tarım ürünlerini ve önemli madenleri en hızlı biçimde limanlara, oradan da kendi ülkelerine ulaştırmak için inşa ettiler. Kısacası, Osmanlı Topraklarında yapılan demiryolu güzergâhları bu ülkelerin iktisadi ve siyasi amaçlarına göre biçimlendirildi. Cumhuriyet sonrası ise; inşa edilen demiryolu hatlarının ülke sınırları içerisinde kalan bölümü milli çıkarlar doğrultusunda yapılandırılmıştır.¹²⁵

---

¹²⁴ Kozak, Kozak ve Kozak, s:49

¹²⁵ TCDD, Cumhuriyetimizin 80 Yıllık Tarihinde Demiryolu Politikaları, <http://www.tcdd.gov.tr/genel/tarihce.htm> (01.04.2008)

Türkiye’de demiryolları TCDDY (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları) tarafından yani devlet tarafından işletilmektedir. Fakat demiryolları hiçbir zaman diğer ulaşım türlerine paralel olarak gelişmemiştir. Bunun en önemli nedeni ise yeterli bütçenin ayrılmamasıdır.¹²⁶

Ülkemiz ile Avrupa ülkeleri arasındaki tren bağlantısı İstanbul-Bükreş-İstanbul arasında her gün karşılıklı çalışan Bosfor Ekspresi ve İstanbul-Selanik-İstanbul arasında yine her gün karşılıklı çalışan trenle sağlanmaktadır. İstanbul-Sofya ve İstanbul-Belgrat bağlantısı Bosfor Ekspresine bağlanan vagonlarla sağlanmaktadır.¹²⁷

Türkiye’den Orta Doğu ülkelerine de tren yolculuğu yapılmaktadır. Türkiye ile İran arasındaki demiryolu bağlantısı İstanbul-Tahran-İstanbul arasında haftada bir gün çalışırken, Türkiye ile Suriye arasındaki demiryolu bağlantısı İstanbul-Gaziantep-İstanbul arasında çalışan Toros Ekspresine haftada bir gün ilave edilen yataklı vagon ile sağlanmaktadır. İran ile Suriye arasındaki demiryolu bağlantısı, ülkemizi transit geçerek Tahran- Şam arasında haftada bir gün çalışan yolcu treni ile sağlanmaktadır. Türkiye ile Irak arasındaki demiryolu bağlantısı, Gaziantep-Bağdat - Gaziantep arasında haftada bir gün çalışan ve yataklı vagonlardan teşkil edilmiş tren ile sağlanmaktadır. Ancak, Irak'taki meydana gelen terör olayları nedeniyle, söz konusu trenin seferleri geçici olarak durdurulmuştur.¹²⁸

Türkiye’deki demiryollarının toplam ana hat uzunluğu 8697 km.dir.¹²⁹ Bu uzunluk nüfus bakımından Türkiye ile aşağı yukarı aynı olan İtalya’da 16000, İngiltere’de 16656 ve Fransa da ise 31735 km.dir. Avrupa Birliği Ülkeleri’nde 10 bin kişiye düşen demiryolu uzunluğu ortalama 5,1 km. iken ülkemizde bu sayı sadece 1,4 km.dir. Kilometrekare başına düşen demiryolu uzunluğumuz AB ülkeleri ortalamasının ancak 1/5’i kadardır. Ülkemizde demiryolları ile kilometre başına 8,5 milyar ton (ton/km) yük taşınması gerçekleştirilirken, İtalya’da 24,5, İngiltere’de 17,7, Fransa’da 65,5 milyar

---

¹²⁶ TMMOB, Ticari Bir Demiryolu Değil, Güvenli ve İnsani Bir Demiryolu İstiyoruz, **Mühendis ve Makine Dergisi**, Cilt: 45, Sayı: 535, s. 29

¹²⁷ TCDD, Yolcu Taşımacılığı

¹²⁸ TCDD, Yolcu Taşımacılığı

¹²⁹ T.C. Devlet Demir Yolları İstatistik Yıllığı, (2002-2006), <http://www.tcdd.gov.tr/genel/istatistik.htm> (01.04.2008)

ton/km. miktarında yük taşınması yapılmaktadır. Demiryolları ile taşınan yolcu sayısı, İtalya’da Türkiye’nin 7 katı, İngiltere’de 6 katı, Fransa’da 11 katı kadardır. Uzakdoğu ile Batı ve Kuzey Avrupa Ülkeleri, yüksek hızlı tren işletmeciliğini ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın temel şartı olarak ele almışlar, bu doğrultuda ulaşım politikalarını oluşturarak demiryolunu tercih etmişlerdir.¹³⁰

1950’de demiryolunun ulaşım sistemi içindeki payı büyük iken gün geçtikçe bu pay azalmış ve ülkemiz demiryolu ulaşımında çok gerilerde kalmıştır. Her ne kadar çeşitli yıllarda hazırlanan kalkınma planlarında demiryolu ulaşımının diğer ulaşım çeşitleri içindeki ağırlığının artırılması düşünülmüşse de bu gerçekleştirilememiştir. Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere demiryolu ulaşımı en güvenli taşıma şeklidir.¹³¹

Diğer taraftan 2006 yılına kadar olan süre içerisinde demiryollarında hiçbir terör olayına rastlanmamıştır.

Tablo 2.1
Demiryolu İşletme Kazaları

İŞLETME		2004	2005	2006	2007
KAZALARI					
Toplam	Kaza	556	555	522	455
Sayısı					
Toplam	Ölü	162	218	153	101
Sayısı					
Toplam	Yaralı	299	467	273	246
Sayısı					

Kaynak: T.C Demiryolları İstatistik Yıllığı (2002- 2006), s: 72

¹³⁰ Türkiye’de Demiryolunun Tarihi Gelişimi, <http://www.kamusen.org.tr/imag/arge/demiryolu.pdf> (01.04.2008)

¹³¹ Yavuz Demirkol, Türkiye’de Demiryolu Ulaşımı Politikaları, 13.Ocak.2008, http://www.bts.org.tr/sayfalar/bilgi_belge/ulastirma_politikalari6.doc (01.04.2008)

2.6.2. Havayolu İşletmeleri:

Hız, güvenilirlik, konfor gibi özelliklerinden dolayı daima diğer ulaştırma türlerinin önüne geçmiştir. Günümüzde milyonlarca insan ülkelerinden çok uzak olan yerlere havayolu ulaşımı sayesinde çok kısa zamanda giderek, gezip görme imkânı bulmuştur. Diğer ulaşım türlerine göre biraz daha pahalı gibi görünen hava taşımacılığında farklı fiyatlarda uygulamalar göze çarpmaktadır. Gün içerisinde belli saatler için geçerli olan indirimli uçuşlar, mevsimlik indirimli tarifeler veya ucuz mevkiler gibi.¹³²

Türkiye konumu itibari ile kıtalararası bir kavşak durumundadır. Bu yüzden de uluslar arası hava taşımacılığında çok önemli ve stratejik özelliğe sahiptir. Diğer taraftan Türkiye'nin uluslar arası ulaşımının %90'ı hava yolu ile yapılmaktadır. Fakat buna rağmen ülkemizde havayolu ulaşımı istenen düzeye ulaşamamıştır.

Türkiye'de ilk sivil havacılık işletmesi 1933 yılında Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuştur. Bu işletme Türkiye'de sivil hava yolu işletmeleri kurmak ve taşıma yapmak üzere devlet tarafından görevlendirilmiştir. Bu kurum bugünkü Türk Hava Yolları (THY) A.O.'dır. Türk Hava Yolları (THY), 1983 yılına kadar Türkiye'nin yurtiçi ve yurtdışı hava yolu taşımacılığını yapan tek kuruluşuydu. 1983 tarihinde çıkarılan kanun, özel sektörün de hava taşımacılığı ve havaalanı işletmeciliği konusunda varlık göstermesine olanak sağlamıştır. Böylece Türk Sivil Havacılığı için yeni bir dönem başlamıştır.¹³³

Bu dönemde hava yolu taşımacılığının serbestleşmesi ile 19 hava yolu işletmesi kurulmuş ve bunlardan sadece 9'u ayakta durabilmeyi başarırken diğerleri iflas ederek sektörü terk etmek durumunda kalmışlardır. Günümüzde, Türkiye'de biri devlete ait olmak üzere toplam 15 özel hava yolu işletmesi bulunmaktadır. Bunlar; Türk Hava Yolları, Pegasus Airlines, Atlas Jet, Onur Air, Fly Air, Sun Express, Free Bird Airlines, Atlas International Airways, Sky Airlines, Saga Airlines, Inter Express Airlines, MNG

---

¹³² Kozak, Kozak ve Kozak, s:69

¹³³ Vildan Korul ve Hatice Küçükonal, "Türk Sivil Havacılık Sisteminin Yapısal Analizi", 2001, Ege Üniversitesi, <http://eab.ege.edu.tr> 07.04.2008

Airlines, Orbit Express Havayolları, World Focus Airlines ve Kıbrıs Türk Hava Yollarıdır.¹³⁴

Kıbrıs THY, 04.Aralık.1974 tarihinde THY ve Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi Konsolide Fonu İnkişaf Sandığı eşit ortaklığı ile Lefkoşa'da bir Limited Şirket olarak kuruldu. 03.02.1975 tarihinde ilk tarifeli seferini gerçekleştiren şirket, ülkemizin milli havayolu şirketi konumundadır.¹³⁵

Türkiye'de hava yolu taşımacılığında yaşanan tekel durumu, özel hava yolu şirketlerinin devreye girmeye başlaması ile yerini bir rekabet ortamına bırakmıştır. Çeşitli fiyat seçenekleri ve promosyon politikaları ile canlanan sektör artık sadece üst gelir grubuna değil her kesimden insana hitap etmeye başlamıştır. Şirketler yolcu sayılarını her geçen gün arttırlarken diğer taraftan da ulaşım pazarındaki payları da artmaktadır. Artık sadece birbirleriyle değil, diğer ulaşım şekilleriyle de rekabet etmektedirler. Özellikle karayolu ulaşımı bu işten nasibi almaktadır.

Hava yolu şirketleri ekonomik kriz, terör ve savaşlardan çok çabuk etkilenmektedir. 2 Ağustos 1990 tarihinde ortaya çıkan Körfez Krizi ve bunu izleyen sıcak savaş sektörü olumsuz yönde etkilemiştir. Sigorta primlerinin yükselmesi, rezervasyon ve sefer iptallerinin artması ve yolcu sayılarındaki hızlı düşüş sektörü zor duruma sokmuştur. Neyse ki 1992 yılı sektör açısından olumlu geçerken bu yükseliş 1997 yılına kadar sürmüştür. Ne yazık ki, 1998 yılında Uzak Doğu ülkelerinde yaşanan ekonomik kriz Türk hava taşımacılığını yeniden bir dar boğaza sokmuştur.¹³⁶

2000'lerin başında yeni yeni toparlanmaya başlayan sektör 11 Eylül 2001 yılında ABD'de yaşanan terör olayı ile tekrar ciddi bir darbe almıştır. Yaşanan terör olayı uluslararası hava yolu taşımacılığına ciddi zararlar vermiştir. 2001 yılı için yolcu trafiğinde % 5.1 oranında öngörülen artış yerini % -2.1'lik düşüşe bırakırken, kargo trafiğinde de beklenen % 5.4'lük artış, yerini % -7.7'lik bir azalmaya bırakmıştır.¹³⁷

¹³⁴ www.turizm.gazetesi.com (07.04.2008)

¹³⁵ KTHY, <http://www.kthy.net/kthytr/tarihce.html> (22.04.2008)

¹³⁶ Korul ve Küçükonal, <http://eab.ege.edu.tr>

¹³⁷ Korul ve Küçükonal, <http://eab.ege.edu.tr>

Kısaca; yaşanan terör, kriz, savaş gibi olumsuzluklar sonucunda, hava yolu şirketleri iflas etmekte, hayatta kalmayı başaran şirketler ise pazar paylarını azaltarak küçülmeye gitmektedirler. Küçülme sonucu eleman azaltan şirketler ülkedeki işsizlik oranını arttırmaktadırlar. Bu sonuçların da ülke ekonomilerine olumsuz yönde yansımaları görülmektedir.

2.6.3. Karayolları İşletmeleri:

Karayolları hem bireysel hem de kitlesel taşıma ihtiyacına hizmet eden bir ulaşım türüdür. Günümüzde havayolu ulaşımından sonra en gelişmiş ulaşımı sağlamaktadır. İnsanlara seyahatleri esnasında serbestlik, özgürlük ve seyahat zevkini yaşatmaktadır. Otomotiv sektöründe yaşanan gelişmeler sonucu trafiğe çıkan araç sayısının artması ile insanlar trafik yoğunluğu yaşamaktadır. Diğer taraftan güvenlik açısından her geçen gün artan trafik kazaları nedeniyle insanların tereddütle yaklaştığı bir ulaşım türü olmaya başlamıştır.¹³⁸

Türkiye’de karayolları devletin sorumluluğu altında bulunmaktadır. Dünya istatistikleri incelendiğinde, yolcu taşımacılığında karayoluna olan talebin daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bunun sebebi ise; karayolu taşımacılığının genellikle, yolcunun seyahate başladığı yer ile bitirdiği yere daha yakın taşıma yapabilmesidir.¹³⁹ Fakat Türkiye’de yurtiçi seyahatlerin %97’sinin kara yolu ile yapılması çok büyük bir orandır.¹⁴⁰ Bunun sebebi; ulaşım sistemindeki adaletsizliktir. Maalesef, Türkiye’de karayoluna yapılan yatırımlar diğer ulaşım türlerine yapılanın çok daha fazlasıdır. Zaten ülkemizde yaşanan trafik kazalarının fazla olması da bu yoğunlaşmadan kaynaklanmaktadır.

---

¹³⁸ Akat, s: 80

¹³⁹ Kürşat Çubuk ve Faruk Cansız, “ Türkiye’de Ulaşım Sistemleri Arasındaki Enerji Durumu”, 2007, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, http://www.eie.gov.tr/turkce/en_tasarrufu/en_tas_etkinlik/2005_bildiriler/oturum5/KursatCubuk.doc (07.04.2008).

¹⁴⁰ Abdullah Bolcu, “Ulaşım Sistemleri”, 2003, <http://www.caginpolisi.com.tr/6/7.htm> (07.04.2008).

Türk taşıma sisteminin bu duruma düşmesi yani karayolu dışında hiçbir ulaşım türünde istenen düzeye ulaşamamasının en önemli nedeni; dışa bağlı ulaşım politikalarının uygulanmasıdır. Yani problem teknik değil tamamen siyasidir. Kısaca, ulaşım sistemimiz bütünüyle uluslar arası petrol, otomobil tekerleklerine, inşaat firmalarına dayanmaktadır. Bu yüzden de bir türlü denizyolu ve demiryolu ulaşım sistemimiz gelişmemektedir. Tüm dünya, ekonomik olması, çevreye verilen zararın az olması, petrole dayalı olamaması ve en önemlisi de can güvenliğinin yüksek olması sebeplerinden dolayı demiryolu ulaşımını geliştirirken Türkiye halen trafik kazalarında dünyanın en ön saflarında bulunma çabası içerisindedir.¹⁴¹

Yolcu ve yük taşımacılığında çok büyük bir paya sahip olan kara yolu taşımacılığı, son dönemlerde özel havayolu şirketlerinin havacılık sektörüne getirdikleri ek kapasite ve ucuz ulaşım imkânları sayesinde ve hızlı tren projelerinin gerçekleşmesi ile yoğunluğunun biraz azalacağı umut edilmektedir.

2.6.4 Denizyolları İşletmeleri:

Geçmişte ülkelerin gelişmişlik düzeyini gösteren bir ulaşım türü iken havayolu ulaşımında yaşanan gelişmelerden dolayı bir dönem önemini yitirmişti. Fakat son yıllarda kruvaziyer gemilerin piyasaya çıkması ile eski önemini kazanmıştır. Yüzen otel niteliğini taşıyan bu gemiler son derece konforlu ve geniş kitlelere hitap etmektedir.¹⁴²

Kruvaziyer turizmi; lüks ve dev gemilerle yapılan ve daha çok üst gelir grubuna mensup kişilerin tercih ettiği bir turizm çeşididir. Günümüz lüks kruvaziyer gemilerinde tam teşekküllü SPA merkezlerinden sağlık kulübüne, lüks restoranlardan her türlü spor faaliyetlerine kadar her yaşa ve zevke hitap eden çeşitli seçenekler bulunmaktadır. Bu gemilerle dünyanın en uzak noktasına kadar çok konforlu ve rahat bir şekilde ulaşılmaktadır.

---

¹⁴¹ Demirkol, http://www.bts.org.tr/sayfalar/bilgi_belge/ulastirma_politikalari6.doc

¹⁴² Akat, s: 80

Kruvaziyer turizminin dünyadaki geçmişi 1800 yıllara dayanmaktadır. O yıllarda Avrupa ile Amerika arasında tamamen taşıma amacına hizmet eden gemiler daha sonraları 2. Dünya Savaşı'na kadar lüks yolcu gemileri haline geldiler. 14 Nisan 1912 tarihinde Titanic adlı dev geminin buzdağına çarparak batması sonucu 1502 kişinin hayatını kaybetmiştir. Fakat bu durum insanların lüks gemilerle seyahat etmekten vazgeçmelerine neden olmamıştır. 2. Dünya Savaşı sırasında mecburi bir duraklama yaşayan gemi seyahati, savaş sonrası tekrar eski popülaritesini yakalamayı başarmıştır. 1960'lı yıllarda havayolu taşımacılığında yaşanan gelişmeler insanların deniz ulaşımına bakış açısını değiştirmiştir. Artık deniz yolu ulaşımı taşımacılıktan çok bir " eğlence, dinlenme ve turizm faaliyeti" olarak kabul edilmeye başlandı ve 1990'lı yıllarda artık kruvaziyer gemileri yüzen dev eğlence merkezleri halini aldı.¹⁴³

Dünyanın en zengin deniz coğrafyalarından birine sahip Türkiye'de maalesef kruvaziyer turizmi çok da gelişmemiştir. Kruvaziyer turizminin önde gelen isimlerinden ABD ve Avrupa ülkelerinin lüks gemi turizminden yıllık gelirleri 25-30 milyar dolarken, bu sayı Türkiye'de 1.5-2 milyarı bulmamaktadır. Bunun başlıca sebepleri; limanlarımızın yetersizliği, alt yapı sorunu ve yeterli yatırımın yapılmamasıdır. Türkiye'nin en önemli limanları; Kuşadası, Karaköy/İstanbul, Alsancak/İzmir, Marmaris, Antalya ve Alanya'dır.¹⁴⁴

Kruvaziyer turizminin terörle tanışması 1985 yılında olmuştur. Achille Lauro adlı İtalyan gemisinin Mısır açıklarında 4 gerilla tarafından kaçırıldı. Diğer taraftan, 11 Eylül'de ABD'ye yapılan terör saldırısı sonrası Amerikan vatandaşların her ne kadar kruvaziyer gemilere karşı talepleri azalsa da, daha sonraları bu talep eski halini almıştır.

145

---

¹⁴³ Cahit İstikbal, "Dünyada ve Türkiye'de Kruvaziyer Turizmi", **Denizcilik Dergisi**, sayı: 27, Temmuz-Ağustos 2006, http://www.denizhaber.com/pop/print.php?tip=yazi&yz_id=5&id=100121&okundu=1786

¹⁴⁴ Abdullah Köse, "Türkiye'nin Kruvaziyer Gerçeği", **Tourism World**, sayı:47, Ekim 2007, s. 9

¹⁴⁵ İstikbal, http://www.denizhaber.com/pop/print.php?tip=yazi&yz_id=5&id=100121&okundu=1786

Birbirine benzeyen tesislerde, benzer tatilleri yapmaktan sıkılan tatilciler için kruvaziyer turizmi farklılık yaratmaktadır. Fakat terör olgusu kruvaziyer turizmi için bir güvenlik sorunudur.¹⁴⁶

Diğer taraftan, Türkiye yat turizmi açısından da Akdeniz havzasında yüksek rekabet potansiyeline sahip bir ülkedir. Elverişli iklimi, coğrafyası ve doğası ile yat turizmi ve marınacılık alanında varlık göstermektedir.

Türkiye’de limanlar belediye ve özel işletmeli limanlar olmak üzere ikiye ayrılır. Donanım ve kapsam açısından en popüler limanlar Ege’nin güneyinde ve Akdeniz kıyılarında bulunmaktadır. Bodrum, Marmaris, Göcek, Fethiye, Kaş, Kalkan, Finike, Kemer ve Antalya yat limanları ön plandadır.¹⁴⁷

2.7. Turizm Sektöründe Konaklama İşletmeleri

Konaklama işletmeleri, tarih boyunca şekil ve içerik açısından farklılıklar göstermelerine rağmen temelde çeşitli sebeplerle seyahat eden insanların geceleme ihtiyacını karşılayan birimlerdir. Otel işletmelerinin ilk örnekleri olan hanlar M.S. birinci yüzyılda hizmet vermeye başlamıştır. İnsanlar seyahatleri sırasında dinlenmek ve yiyecek içecek ihtiyaçlarını hanlarda karşılamaktaydılar.¹⁴⁸

Avrupa’da sanayi devrimi sonrasında demiryollarının gelişmesi konaklama işletmelerinin büyük şehirler dışına taşınmasına neden olmuştur. 20. yüzyılın ilk yarısında da karayolu ulaşımı gelişmiş ve daha büyük ölçekli oteller ortaya çıkmıştır. Günümüzde ise konaklama endüstrisi dünyanın en önemli iş kollarından biri haline gelmiştir.¹⁴⁹

Turizm endüstrisinin en temel yapı taşlarından olan konaklama işletmelerini, diğer sanayi ve ticaret işletmeleri ile kıyasladığımızda birçok fark ortaya çıkmaktadır. Bunun

---

¹⁴⁶ İstikbal, http://www.denizhaber.com/pop/print.php?tip=yazi&yz_id=5&id=100121&okundu=1786

¹⁴⁷ www.cefyachting.com (01.04.2008)

¹⁴⁸ Kozak, s.1

¹⁴⁹ Kozak, s.1

en temel sebebi ise; konaklama işletmelerinde somut bir maldan çok soyut bir kavram olan hizmetin satılmasıdır ki bu da turizm sektörünü dünyadaki en zor iş kollarından biri haline getirmektedir.¹⁵⁰

Konaklama işletmelerinin en belirgin özelliği mevsimlik çalışmalarıdır. İnsanlar daha çok yaz döneminde tatile çıktıkları için turizm faaliyetlerinde bu dönemde yoğunluk yaşanmaktadır. Diğer taraftan, sömestr tatilini değerlendirmek isteyen turistler için de kış turizminde bir sürelik canlılık yaşanmaktadır. Son yıllarda turizm faaliyetlerini tüm yıla yaymak amacıyla turizm faaliyetleri çeşitlendirilmektedir. Konaklama işletmelerinin diğer özellikleri ise;¹⁵¹

- Konaklama işletmeleri, kuruluşta ve işletmenin devamında çok büyük sermaye gerektiren işletmelerdir. Sermayenin büyük bir kısmı işletme faaliyete geçmeden sabit değerlere bağlanmaktadır.
- Konaklama işletmeleri zaman satar. Yani, otel odasının 24 saat içinde satılması gerekmektedir. Satılmayan her gün işletme için bir kayıptır. Hizmet stoklanamadığı için üretildiği anda satılması gerekmektedir. Bu nedenle aslında otellerde satılan zamandır.
- Konaklama işletmeciliği insan gücüne dayanır; hizmet üretir ve bu hizmeti oluşturmada ve sunmada eğitilmiş, özel niteliklere ve yeteneklere sahip personele ihtiyaç duyar.
- Çalışan personel arasında iletişimin, işbirliğinin, uyum ve koordinasyonun güçlü olması işletmeyi başarıya götüren en temel etmenlerden biridir.
- Oteller, 7 gün 24 saat hizmet veren işletmelerdir.
- Konaklama işletmeleri, faaliyet olarak tamamlayıcı niteliktedir. Diğer sektörlerle sürekli alışveriş halindedir.
- Konaklama işletmelerinde risk yüksektir. Talebin esnek olması ve politik, ekonomik, teknolojik, hukuksal, ekolojik ve psikolojik birçok etkene bağlı olduğundan önceden tahmin edilmesi çok zordur.

---

¹⁵⁰ Kozak, s. 2

¹⁵¹ Kemal Kantarcı, **Konaklama İşletmelerinde Önbüro Yönetimi**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2004, s. 30

Otel deyince insanların aklına hemen şehir içinde bulunan lüks oteller ya da deniz kıyısında insanların dinlenmek, denize girmek, güneş ve kumdan yararlanmak için konakladıkları yerler gelmektedir. Fakat konaklama işletmelerinin mevcut yapısı bu kadarla sınırlı değildir.¹⁵²

Konaklama işletmeleri farklı amaçlara hizmet etmeleri amacıyla sınıflandırılmışlardır. Bunun başlıca nedenleri;¹⁵³

Düzenli bir ağırlama endüstrisi sistemi kurarak, kaliteli ürün ve servis hizmeti sağlayacak standartların belirlenmesi

Turistlerin gidecekleri yöredeki otel standartlarının belirlenerek uygun konaklama işletmelerinin önerilmesi ve söz konusu turizm bölgesinin tanıtım ve pazarlamasının yapılması

Otellerin sınıflandırma ve derecelendirmesinin yapılarak, işletmeye gelecek müşterinin ne çeşit bir hizmetle karşılaşacağı konusunda önceden bilgi sahibi olması ve böylece tüketici haklarının korunması

Konaklama işletmelerinde kalitenin devamını sağlamak amacıyla yapılan kontroller için standartların oluşturulmasıdır.

2.7.1. Konaklama İşletmelerinin Sınıflandırılması

İnsanlardaki seyahat eğilimleri çeşitlenip, işletmelerde geliştikçe konaklama işletmelerinde de sınıflandırılmaya gidilmiştir. Bu sınıflandırılmalar arasında en çok kabul görenler şu şekildedir:

---

¹⁵² Murat Emeksiz ve Medet Yolal, **Konaklama İşletmelerinde Önbüro Yönetimi**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2005, s. 2

¹⁵³ Gee Y. Chuck, **International Hotel Management**, Florida: Educational Institute of the American Hotel & Motel Association, 1994, s. 386

Oteller

Konaklama işletmelerinin en yaygını ve en çok bilineni otellerdir. Otel işletmeleri, genel olarak ‘’bir ücret karşılığında, önceden belirlenmiş kurallar ve standartlar doğrultusunda seyahat eden insanların öncelikle konaklama olmak üzere, yeme-içme, eğlence, toplantı, sosyal faaliyetler v.b. ihtiyaçlarını karşılayacak birimlerine sahip işletmelerdir’’ şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁵⁴

Oteller, kendi içerisinde bir yıldızlı oteller, iki yıldızlı oteller, üç yıldızlı oteller, dört yıldızlı oteller ve beş yıldızlı oteller olarak sınıflandırılmışlardır.

Bir yıldızlı oteller en az 10 oda kapasiteli otellerdir.¹⁵⁵

İki yıldızlı oteller en az 20 oda kapasiteli otellerdir.

Üç yıldızlı oteller 50 oda kapasiteli otellerdir.

Dört yıldızlı oteller 100 oda kapasiteli otellerdir.

Beş yıldızlı oteller 200 oda kapasiteli otellerdir.

Moteller

Yerleşim merkezleri dışında karayolu güzergâhı, mola noktaları ve yakın çevrelerinde inşa edilen, motorlu araçlarla yolculuk yapanların, belli bir ücret karşılığı konaklama, yeme-içme gibi ihtiyaçlarını karşıladıkları tesislerdir.

Tatil Köyleri

Doğal güzellikler içerisinde ya da arkeolojik değerler civarında kurulmuş, turistlere rahat bir konaklama yanında değişik spor ve eğlence hizmetleri sunan tesislerdir.

---

¹⁵⁴ Emeksiz ve Yolal, s. 1

¹⁵⁵ Akat, s. 81

Pansiyonlar

Pansiyonlar yönetimi kolay, ucuz ve temiz aile işletmeleridir. Genellikle müşteriler yemeklerini kendileri hazırlarlar ya da bu ihtiyaçlarını dışarıdaki yiyecek içecek işletmelerinde karşılarlar.

Oberjler (Dağ evleri)

Tabiat güzelliklerinden yararlanmak, spor ve av turizmine yönelik faaliyetler yapmak isteyenler için konaklama sağlayan tesislerdir.

Kampingler

Turistlerin, karayolu ile rahatlıkla ulaşabildikleri, deniz, göl, nehir, dağ ya da tarihi ve turistik yerlerin yakınlıklarına kurulan, alt yapıları hazırlanmış sabit veya geçici tesislerdir.

Diğer Konaklama İşletmeleri

Özel ve kamu kuruluşlarının, meslek örgütlerinin ve benzeri kurumların dinlenme tesisleri ve misafirhaneleri,

Okulların tatil olduğu dönemlerde gençlik ve öğrenci turizmine hizmet eden öğrenci yurtları,

Belirli dönemler için satılmak veya kiraya verilmek üzere turistik bölgelerde inşa edilen tesisler.¹⁵⁶

Görüldüğü üzere, turizm işletmeleri turistlere çok farklı konaklama seçenekleri sunmaktadır. Türkiye'deki oteller gerek alt yapı ve üst yapı gerekse de hizmet ve servis kalitesi olarak standartların çok üzerinde bulunmaktadır. Özellikle Antalya ve Bodrum büyük ve lüks oteller cenneti olarak adlandırılmaktadır.

---

¹⁵⁶ Age s. 83

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre Türkiye'de değişik tür ve sınıflardan toplam 2325 adet tesis işletme belgesi ile faaliyet göstermektedir. Türkiye'de konaklama sektörü yerli grupların/zincirlerin elinde bulunmaktadır. Ülkemiz yabancı yatırımlar için 1957 yılından bu yana cazip hale getirilmeye çalışılmaktadır. Ancak yapılan yasal düzenlemelere rağmen halen ülkemizde yabancılar tarafından turizm sektöründe ciddi yatırımlar yapılmamaktadır.¹⁵⁷

Buna en büyük örnek; Türkiye'de yerli grup/zincir otel sayısı 111 ve bu zincirlere ait 498 tesis bulunurken, yabancı grup/zincir sayısı 16 ve bunlara ait 82 adet tesis bulunmaktadır. Ülkemizde en büyük yerli otel işletme zinciri Dedeman'dır. Yabancı zincir ve grupların en büyüğü ise Hilton'dur.¹⁵⁸

Hilton, Conrad, Ramada, Ritz Carlton, Rönesans Crowne Plaza, Holiday Inn, Barcelo, Swisshotel, Kempinski, Hyatt, Inter Continental, Best Western, Mövenpick, Radisson SAS, Four Seasons, Marriot, Sheraton ve Starwood Türkiye'de faaliyet gösteren uluslararası büyük otel grup ve zincirleridir.¹⁵⁹

Her ne kadar Türkiye yabancı yatırımcılar bakımından cazip hale getirilmeye çalışılsa da, ülkenin içerisinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve politik istikrarsızlıklar, bürokrasi, rüşvet, terör gibi sorunlar yabancı sermayeye güven vermemektedir. Kısaca, Türkiye konaklama pazarı yabancı yatırımcılar açısından belirli bir cazibeye sahip olmasına karşın, çok risklidir.¹⁶⁰

Yabancı yatırımları, özellikle de gelişmekte olan ülke ekonomileri açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye, turizm açısından dinamik, yeraltı ve yerüstü kaynakları, tarihi, doğal ve kültürel kaynakları zengin, nitelikli ucuz işgücüne sahip bir ülkedir.

---

¹⁵⁷ Hüseyin Çeken, "Türk Turizmde Yabancı Sermaye ve Yabancı Sermaye Ortamının İyileştirilmesine Yönelik Öneriler", **Sosyal Bilimler Dergisi**, s: 32

¹⁵⁸ "Türkiye'de Konaklama Sektörü Yerli Grup/Zincirlerin Elinde", **Resort Dergisi**, (57) Mayıs, 2008, <http://www.turizm gazetesi.com/news/news.aspx?id=28902>

¹⁵⁹ Önder Met, "Çokuluslu Otel Zincirlerinin Büyüme ve Uluslararasılaşma Stratejileri", **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi** (10) 2005, s: 131

¹⁶⁰ Met, s: 133

Yabancılar tarafından yapılacak karlı ve sağlam yatırımlar ile ülke daha da güçlenecektir.

Turizm sektöründe yabancı sermayenin artması ile devletin yetersiz kaldığı yatırımların finansmanına katkı sağlanmış olacaktır. Turizm sektöründe yaşanan talep dalgalanmaları, sektörü riskli hale getirmektedir. Yabancı girişleri ile bu riskler paylaşılmış olacaktır. Yaratılacak ek kapasite ve hizmetlerle döviz geliri sağlanmış olacaktır. Diğer taraftan, yabancı firmalar, dış piyasalarda talep yaratma girişimine girerek tanıtım ve pazarlama faaliyetleri artacaktır. Yabancı yatırımlarının artmasının belki de ne önemli sonucu; ülke aleyhine yapılan olumsuz propagandaların engellenmesi olacaktır. Ayrıca, yeni açılacak tesisler sayesinde istihdam olanakları artırılabilecektir. Son olarak da, turizm sadece konaklamadan ibaret bir sektör değildir. Ulaşım özellikle de hava ulaşımı maliyetli ve ileri teknoloji gerektiren bir sektördür. Yapılacak yabancı yatırımları ile bu konuda da destek sağlanacaktır.¹⁶¹

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2002–2008 verileri incelendiğinde karşımıza çok ilginç bir tablo çıkmaktadır. Yabancı turistler; 2002 yılında % 67'si, 2003 yılında % 53,6'sı, 2004 yılında % 68,4'ü ve 2005 yılında ise % 71,9'u tatillerini otel, motel, pansiyon gibi konaklama türlerinde geçirmeyi tercih etmişlerdir.

Fakat 2006 yılına geldiğimizde ise yabancı turistlerin konaklama tercihlerinde çok büyük değişikliklerle karşılaşmaktadır. 2006 yılı yabancı turistlerin konaklama dağılımı aşağıdaki şekildedir:

---

¹⁶¹ Çeken, s: 30

Tablo 2.2
2006 Yılı Turistlerin Konaklama Dağılımı

Konaklama türü	Toplam geceleme sayısı			Toplam geceleme İçindeki oran (%)		
	Toplam	Yabancı	Vatandaş	Toplam	Yabancı	Vatandaş
Toplam	33.670.956	19.559.667	14.111.290	100,0	100,0	100,0
Otel, motel, pansiyon v.b.	9.840.849	9.184.241	656.608	29,2	47,0	4,7
Kendi evi	11.610.237	2.512.434	9.097.804	34,5	12,8	64,5
Kiralık ev	2.130.983	1.802.120	328.863	6,3	9,2	2,3
Arkadaş, Akraba evi	9.388.844	5.418.622	3.970.222	27,9	27,7	28,1
Diğer	700.043	642.250	57.793	2,1	3,3	0,4

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2006, I. Dönem

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere yabancı turistlerin % 47'si otel, motel, pansiyon gibi konaklama türlerinde kalırken, %12,8'i kendi evinde, % 9,2'si kiralık evde, % 27,7'si arkadaş ve akrabalarının evinde konaklamayı tercih etmişlerdir. 2007 yılı verileri ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 2.3
2007 Yılı Turistlerin Konaklama Dağılımı

Konaklama türü	2007					
	Toplam geceleme sayısı			Toplam geceleme içindeki oran (%)		
	Toplam	Yabancı	Vatandaş	Toplam	Yabancı	Vatandaş
Toplam	38.671.633	24.036.435	14.635.198	100,0	100,0	100,0
Otel, motel, pansiyon v.b.	10.723.831	9.991.715	732.116	27,7	41,6	5,0
Kendi evi	14.209.317	4.428.435	9.780.882	36,7	18,4	66,8
Kiralık ev	2.541.527	2.139.700	401.827	6,6	8,9	2,7
Arkadaş, akraba evi	10.022.980	6.392.654	3.630.326	25,9	26,6	24,8
Diğer	1.173.978	1.083.932	90.046	3,0	4,5	0,6

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2007, I. Dönem

2007 yılına ait yukarıdaki istatistiksel veriler de yabancı turistlerin % 4,6'sının otel, motel, pansiyon benzeri konaklama türlerini tercih ederken, % 18,4'ünün kendi evinde kaldığını, 8,9'unun kiralık evde ve % 26,6'sının da arkadaş ve akrabalarının evinde kaldığını göstermektedir. Aynı şekilde 2008 yılı I. Dönem (Ocak-Mart) verilerine göre, yabancı turistlerin % 40,1'inin otel, motel, pansiyon gibi konaklama çeşitlerini tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan, kendi evinde konaklamayı tercih eden yabancı turistlerin oranı % 14,1 iken, kiralık ev tutanların oranı % 9, 8 ve arkadaş ve akrabalarının evinde kalan turist oranı ise % 32,4'dür.

Tablo 2.4
2008 Yılı Turistlerin Konaklama Dağılımı

Konaklama türü	2008					
	Toplam geceleme sayısı			Toplam geceleme içindeki oran (%)		
	Toplam	Yabancı	Vatandaş	Toplam	Yabancı	Vatandaş
Toplam	44.086.805	28.262.148	15.824.657	100,0	100,0	100,0
Otel, motel, pansiyon v.b.	12.214.885	11.335.314	879.571	27,7	40,1	5,6
Kendi evi	14.298.685	3.986.718	10.311.967	32,4	14,1	65,2
Kiralık ev	2.964.807	2.781.372	183.435	6,7	9,8	1,2
Arkadaş, akraba evi	13.504.198	9.157.156	4.347.042	30,6	32,4	27,5
Diğer	1.104.231	1.001.589	102.642	2,5	3,5	0,6

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2008, I. Dönem

2002–2008 yıllarına ait istatistiksel verileri değerlendirmek gerekirse, yabancı turistlerin son yıllarda Türkiye’den taşınmaz alımlarının hızlı bir artış gösterdiği açıktır. Bu durum Türkiye’de ‘ev sahibi turist’ görüntüsünü ortaya çıkartmıştır.

Alternatif ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye’deki taşınmaz fiyatlarının düşük olması, ülkemizde yaşamın ucuzluğu ve yabancıların emeklilik parasıyla Türkiye’de çok rahat geçinebilmeleri, uygun iklim koşulları, doğal ve kültürel zenginlikler, konumunun

elverişli olması ve iletişim olanaklarının yaygın ve ucuz olması yabancıları Türkiye’den taşınmaz almaya iten başlıca sebeplerdir.¹⁶²

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü verilerine göre, yabancılar taşınmaz alımında en çok Muğla ve Antalya gibi sahil illerini tercih etmektedirler. Ayrıca Türkiye’den en çok taşınmazı Almanlar, İngilizler ve Yunanlılar almıştır.¹⁶³

Her ne kadar yabancı turistlerin son yıllarda gayrimenkul alımlarında bir artış gözlenirse de, yabancı turistlerin büyük çoğunluğu ülkemizdeki konaklama işletmelerinde kalmaktadırlar. Bu durum konaklama işletmelerinin güvenlik açısından tam donanımlı olmalarını zorunlu hale getirmektedir. Tüm çalışanların, güvenlik ve acil durum önlemler konusunda son derece eğitilmiş, titiz ve bilgili olmaları gerekmektedir.

---

¹⁶² Bayram Uzun ve Tahsin Yomraloğlu, ‘‘ Türkiye’de Yabancıların Taşınmaz Edinimi: Arazi Yönetimi Bağlamında Bir İnceleme’’, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, 2007, Ankara

¹⁶³ TKGM, Yabancı Mülkiyeti, 2008, <http://www.tkgm.gov.tr/yabancilar/default.aspx>, (06.05.2008)

3.ARAŞTIRMA

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada anket ile veri toplama yöntemi uygulanmıŐtır. Araştırmanın amacı terör olgusunun turist davranışlarına etkisini belirlemek ve değerlendirmesini yapmaktır.

Araştırmada kullanılan ölçme aracı EK’te verilmiŐ olup Ki-Kare ve Çapraz Tablo kullanılmıŐtır.

3.2 Araştırmanın Sınırı

Araştırmada uygulaması, zaman ve maliyet vb gibi nedenlerden dolayı, evreni temsil edebilecek örneklem üzerinde gerçekleştirilmiŐtır. Araştırmanın örnekleme İstanbul ilinde yer alan A grubu acenteler ve 5 yıldızlı otellerden ulaşılabilirlik dikkate alınarak rasgele örnekleme yöntemiyle belirlemiŐtır. Dağıtılan 115 anketten 102 tanesi geri dönmüŐ ve geri dönen anketlerden hatalı ve eksik doldurulan 12 tanesi elenerek geri kalan 90 anket üzerinde değerlendirme yapılmıştır.

3.3 Kullanılan İstatistiksel Analizler

Anket aracılığıyla toplanan verilerin çözümlenmesine geçmeden önce acenteler ve oteller tarafından doldurulan anket formları tek tek incelenmiş, yanlış ve eksik doldurulan anketler değerlendirme dışı bırakılmıŐtır. Gerektiği biçimde doldurulan anketler ise numaralandırılmıŐ ve bilgisayar ortamına aktarılmıŐtır. Toplanan veriler istatistik paket programı SPSS 13.0 da tanımlı istatistik yöntemlerinden frekans, çapraz tablo ve ki-kare analizi kullanılarak analiz edilmiŐtır.

3.4 Bulgular

3.4.1 Çapraz Tablo ve Ki-Kare Analizi Sonuçları

Çapraz Tablo, araştırmaya katılan denek ya da katılımcıların iki ya da daha çok değişkene göre frekans ve yüzde dağılımını verir. Gözenekler için yüzde değerleri incelenerek değişkenler arasında ilişki olup olmadığı konusunda bir fikir edinilebilir. İki değişken için Ki-kare analizi ise değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test eder. İki değişken arasında ilişkinin olması, bir değişkenin düzeylerindeki cevapların, diğer değişkenin düzeylerinde farklılaştığını gösterir¹⁶⁴.

3.4.1.1 Acente ve Otel Değişkenine İlişkin Çapraz Tablo ve Ki-Kare Analizi Sonuçları

Tablo 3.1: Acente ve Otellerin Terör, Güvenlik, Kuş Gribi'nin Turizmi Etkileyen Unsurlar mıdır Sorusuna İlişkin Dağılımı ve Ki-Kare Sonucu

		Acente	Otel	Toplam
Evet	F	44	45	89
	%	97,8	100	98,9
Hayır	F	1	0	1
	%	2,2	0	1,1
Toplam	F	45	45	90
	%	100	100	100

¹⁶⁴ Şener Büyükoztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 3.baskı, Pegema Yayıncılık, Kasım 2003, s 142.

Ki-Kare Testi

	Değer	s.d	sig.
Pearson ki-kare	1,011(a)	1	,500
N of Valid Cases	90		

Bu analizde beklenen değerı 5'ten küçük olan gözenek sayısı 2 dir.(%50)

Bu analizde beklenen değerı 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aştığı (%50 olduğu) görüldüğünden ki-kare testine ilişkin sonuçların yorumlanması doğru değildir.

Acente ve otellerin “Sizce terör, güvenlik, kuş gribi turizm sektörünü etkileyen bir unsur mudur?” sorusuna ilişkin dağılımına bakarsak; **Tablo 4.1** incelendiğinde, anketimize katılan acentelerin %97,8'i evet , %2,2'si hayır; anketimize katılan otellerin %100'ü evet terör, güvenlik, kuş gribi turizm sektörünü etkileyen bir unsurdur diye belirttikleri gözlenmiştir.

Tablo 3.2: Acente ve Otellere Göre Hedef Kitlenin Hangi Coğrafi Bölgede Olduğuna İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu

		Acente	Otel	Toplam
Avrupa Ülkeleri	F	30	35	65
	%	66,7	77,8	72,2
Amerika	F	3	0	3
	%	6,7	0	3,3
Kuzey Avrupa	F	9	0	9
	%	20,0	0	10
Uzak Doğu	F	3	10	13
	%	6,7	22,2	14,4
Toplam	F	45	45	90
	%	100	100	100

Ki-Kare Testi

	Değer	s.d	sig.
Pearson ki-kare	16,154(a)	3	,001
N of Valid Cases	90		

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısı 4 dir.(%50)

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aştığı (%50 olduğu) görüldüğünden ki-kare testine ilişkin sonuçların yorumlanması doğru değildir.

Acente ve otellerin hedef kitlerinin coğrafi bölgeye göre dağılımına bakarsak; **Tablo 4.2** incelendiğinde, anketimize katılan acentelerin hedef kitlelerinin %66,7'si Avrupa ülkeleri, %6,72si Amerika, %20'si Kuzey Avrupa, %6,7'si de Uzak Doğu olduğu; anketimize katılan otellerin %77,8'i Avrupa ülkeleri, %22,2'si de Uzak Doğu olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3: Acente ve Otellerin Terör Konusunda Turizm Kapsamında Uygulanılması Gereken Stratejiler Konusundaki Görüşlerine İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu -1

		Acente	Otel	Toplam
Ülke tanıtımına ağırlık verilmelidir	F	21	32	53
	%	46,7	71,1	58,9
Otellerde, hava alanlarında ve turistik yerlerde güvenlik önlemleri arttırılmalıdır	F	7	8	15
	%	15,6	17,8	16,7
Yeni fiyat politikaları belirlenmelidir	F	15	3	18
	%	33,3	6,7	20,0
Promosyon çalışmalarına ağırlık verilmelidir	F	2	2	4
	%	4,4	4,4	4,4
Toplam	F	45	45	90
	%	100	100	100

Ki-Kare Testi

	Değer	s.d	sig.
Pearson ki-kare	10,350a	3	,016
Phi Cramer's V	0,339		
N of Valid Cases	90		

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısı 2dir.(%25,0)

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aştığı (%25 olduğu) görüldüğünden, anlamlılık testine ilişkin sonuçların yorumlanması doğru değildir. Bu nedenle, ülke tanıtımına ağırlık verilmelidir diyenlerle promosyon çalışmaların ağırlık verilmelidir diyeler birleştirildiğinde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının %20'nin altına düşürülebileceği öngörülmüş. Yeniden kodlama (recode into different variables) komutu kullanılarak değişiklikler yapılarak ki-kare testi tekrar yapılmıştır.

Tablo 3.4: Acente ve Otellerin Terör Konusunda Turizm Kapsamında Uygulanılması Gereken Stratejiler Konusundaki Görüşlerine İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu -2

		Acente	Otel	Toplam
Ülke tanıtımına ağırlık verilmelidir ve Promosyon çalışmalarına ağırlık verilmelidir	F	23	34	57
	%	51,1	75,6	63,3
Otellerde, hava alanlarında ve turistik yerlerde güvenlik önlemleri arttırılmalıdır	F	7	8	15
	%	15,6	17,8	16,7
Yeni fiyat politikaları belirlenmelidir	F	15	3	18
	%	33,3	6,7	20,0
Toplam	F	45	45	90
	%	100	100	100

Ki-Kare Testi

	Değer	s.d	sig.
Pearson ki-kare	10,189	2	,000
Phi Cramer's V	0,339		
N of Valid Cases	90		

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısı 0 dir.(%0)

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aşmadığı (%0 olduğu) görüldüğünden, anlamlılık testine ilişkin sonuçların yorumlanması doğrudur. Terör konusunda turizm kapsamında yapılması gerekenler ve uygulanacak stratejiler acente ve otele göre farklılık gösterip göstermediği ya da acente ve otelle ilişkili olup olmadığına bakacak olursak; **Tablo 4.4** incelendiğinde, acentelerin %51,1'i Ülke tanıtımına ve promosyon çalışmalarına ağırlık verilmelidir, %15,6'sı Otellerde, hava alanlarında ve turistik yerlerde güvenlik önlemleri arttırılmalıdır, %33,3'ü Yeni fiyat politikaları belirlenmelidir derken; otellerin

%75,6'sı Ülke tanıtımına ve promosyon çalışmalarına ağırlık verilmelidir, %17,8'i Otelde, hava alanlarında ve turistik yerlerde güvenlik önlemleri arttırılmalıdır, % 6,7'si Yeni fiyat politikaları belirlenmesi gerektiğini belirttikleri görülmektedir. Terör konusunda turizm kapsamında yapılması gerekenler ve uygulanacak stratejiler acente ve otele göre gözlenen farklılıkları istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. (Ki-kare= 10,189, p-0,000<0,05)

Tablo 3.5: Acente ve Otellerin Terörün Algılandığı Yıllarda Karşılaştıkları Problemlere İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu -1

		Acente	Otel	Toplam
Rezervasyon iptalleri ile karşılaşıldı	F	19	34	53
	%	42,2	75,6	58,9
Turist girişlerinde tereddütler yaşandı	F	25	11	36
	%	55,6	24,4	40,0
Turist girişi tamamen durdu	F	1	0	1
	%	2,2	0	1,1
Toplam	F	45	45	90
	%	100	100	100

Ki-Kare Testi

	Değer	s.d	sig.
Pearson ki-kare	10,690a	2	,005
Phi Cramer's V	0,339		
N of Valid Cases	90		

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısı 2dir.(%33,3)

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aştığı (%33,3 olduğu) görüldüğünden, anlamlılık testine ilişkin sonuçların yorumlanması doğru değildir. Bu nedenle, rezervasyon iptalleri ile karşılaşıldı diyenlerle turist girişi tamamen durdu diyenlerle birleştirildiğinde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının %20'nin altına düşürülebileceği öngörülmüş.

Yeniden kodlama (recode into different variables) komutu kullanılarak değişiklikler yapılarak ki-kare testi tekrar yapılmıştır.

Tablo 3.6: Acente ve Otellerin Terörün Algılandığı Yıllarda Karşılaştıkları Problemlere İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu -2

		Acente	Otel	Toplam
Rezervasyon iptalleri ile karşılaştıldı ve turist girişleri durdu	F	19	34	53
	%	42,2	75,6	58,9
Turist girişlerinde tereddütler yaşandı	F	26	11	37
	%	57,8	24,4	41,1
Toplam	F	45	45	90
	%	100	100	100

Ki-Kare Testi

	Değer	s.d	sig.
Pearson ki-kare	10,326a	1	,001
Phi Cramer's V	0,339		
N of Valid Cases	90		

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısı 0'dır.(%0)

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aşmadığı (%0 olduğu) görüldüğünden, anlamlılık testine ilişkin sonuçların yorumlanması doğrudur. Terörün algılandığı yıllarda turist girişlerinin acente ve otele göre farklılık gösterip göstermediği ya da acente ve otele ilişkili olup olmadığına bakıldığında (Tablo 4.6 incelendiğinde), acentelerin %42,2'sinin rezervasyon iptalleri ile karşılaştığı ve turist girişlerinin durduğu, %57,8'inin turist girişlerinde tereddütler yaşadığı; otellerin %75,6'sı rezervasyon iptalleri ile karşılaştığı ve turist girişlerinin durduğu, %24,4'ünde turist girişlerinde tereddütler yaşandığı görülmektedir. Terörün algılandığı yıllarda gerçekleşenler acente ve otele göre gözlenen

farklılıkları istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. (Ki-kare= 10,326, p-0,001<0,05)

Tablo 3.7: Acente ve Otelere Göre Turizm Sektörünü Olumsuz Etkileyen Unsurlara İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu -1

		Acente	Otel	Toplam
Ekonomik Kriz	F	17	23	40
	%	37,8	51,1	44,4
İç Politika	F	9	0	9
	%	20,0	0	10,0
Terör Olayları	F	14	11	25
	%	31,1	24,4	27,8
Doğal Afetler	F	5	11	16
	%	11,1	24,4	17,8
Toplam	F	45	45	90
	%	100	100	100

Ki-Kare Testi

	Değer	s.d	sig.
Pearson ki-kare	12,510a	3	,006
Phi Cramer's V	0,339		
N of Valid Cases	90		

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısı 2dir.(%25)

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aştığı (%25 olduğu) görüldüğünden, anlamlılık testine ilişkin sonuçların yorumlanması doğru değildir. Bu nedenle, ekonomik kriz diyenlerle iç politika diyenler birleştirildiğinde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının %20'nin altına düşürülebileceği öngörülmüş. Yeniden kodlama (recode into different variables) komutu kullanılarak değişiklikler yapılarak ki-kare testi tekrar yapılmıştır.

Tablo 3.8: Acente ve Otellere Göre Turizm Sektörünü Olumsuz Etkileyen Unsurlara İlişkin Dağılım ve Ki-Kare Sonucu -2

		Acente	Otel	Toplam
Ekonomik Kriz ve İç Politika	F	26	23	49
	%	57,8	51,1	54,4
Terör Olayları	F	14	11	25
	%	31,1	24,4	27,8
Doğal Afetler	F	5	11	16
	%	11,1	24,4	17,8
Toplam	F	45	45	90
	%	100	100	100

Bu analizde beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının toplam gözenek sayısının %20 sini aşmadığı (%0 olduğu) görüldüğünden, anlamlılık testine ilişkin sonuçların yorumlanması doğrudur. Turizm sektörünü olumsuz yönde etkileyen unsurların acente ve otele göre farklılık gösterip göstermediği ya da acente ve otelle ilişkili olup olmadığına bakacak olursak; **Tablo 8** incelendiğinde, acentelerin %57,8'si Ekonomik Kriz ve İç Politika, %31,1 terör olayları %11,1 doğal afetler; otellerin %51,1'i Ekonomik Kriz ve İç Politika, %24,4 Terör olayları %24,4 doğal afetler belirttikleri görülmektedir. Turizm sektörünü olumsuz yönde etkileyen unsurlar acente ve otele göre gözlenen farklılıkları istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur. (Ki-kare= 2,794, p-0,247>0,05)

3.4.1.2 Diğer Değişkenlere İlişkin Çapraz Tablo Sonuçları

Tablo 3.9: Acente ve Otellerin Yurtdışı Bağlantılarının Türkiye’deki Terör Konusunda Olumsuz Görüşte Bulunmalarına İlişkin Dağılım

		Acente	Otel	Toplam
Evet	F	38	38	76
	%	50	50	100
Hayır	F	7	7	14
	%	50	50	100
Toplam	F	45	45	90
	%	100	100	100

Anketimize katılan acente ve otellerden ‘‘Çalıştığınız kurumun yurtdışı bağlantıları Türkiye’deki terör konusunda size olumsuz bir görüşte bulundu mu?’’ sorusuna evet diyenlerin %50’si acente %50’si otel; hayır diyenlerin %50’si acente %50’si otel olduğu gözlenmiştir.

3.5 Frekans Analizi Sonuçları

Frekans dağılımı, bir ya da daha çok değişkene ait değerlerin ya da puanların dağılımına ait özelliklerinin betimlemek amacıyla verileri sayı ve yüzde olarak verir¹⁶⁵.

Tablo 3.10: Ankete Katılan Acente Otel Dağılımı

Soru 1

	Frekans	Yüzde
Acente	45	50,0
Otel	45	50,0
Total	90	100,0

Anketimize katılan işletmelerin %50'si acente ve %50'si oteldir.

Tablo 3. 11: Ankete Katılan Acente ve Otellerin Hedefledikleri Coğrafi Bölgeler

Soru 2

	Frekans	Yüzde
Avrupa Ülkeleri	65	72,2
Amerika	3	3,3
Kuzey Avrupa	9	10,0
Uzak Doğu	13	14,4
Total	90	100,0

Anketimize katılan işletmelerin % 72,2'sinin Avrupa Ülkeleri, % 3,3'ünün Amerika, % 10'unun Kuzey Avrupa ve % 14,4'ünün ise Uzak Doğu'dan gelen turistleri ağırladıkları gözlenmiştir.

¹⁶⁵ age, s21

Tablo 3.12: Turizm Sektörünü Olumsuz Yönde Etkileyen Unsurlar

Soru 3

	Frekans	Yüzde
Ekonomik Kriz	40	44,4
İç Politika	9	10,0
Terör Olayları	25	27,8
Doğal Afetler	16	17,8
Total	90	100,0

Turizm sektörünü olumsuz yönde etkileyen unsurlar sorusuna anketimize katılan işletmelerin % 44.4'ü ekonomik kriz, % 10'u turist ağırlayan ülkenin iç politikası, % 27.8'i terör olayları ve % 17.8'inin de doğal afetler dedikleri gözlenmektedir.

Tablo 3.13: Terör, Güvenlik, Kuş Gribinin Turizm Sektörünü Etkileyen Unsurlar mıdır Sorusuna İlişkin Dağılım

Soru 4

	Frekans	Yüzde
Evet	89	98,9
Hayır	1	1,1
Total	90	100,0

Anketimize katılan işletmelerin % 98,9'unun terör, güvenlik ve kuş gribi gibi öğelerin turizm sektörünü etkileyen unsurlar olduğunu belirttikleri ortaya çıkmıştır.

Tablo 3.14: Terör Konusunda Bildirilen Olumsuzluklar

Soru 5

	Frekans	Yüzde
Valid Evet	76	84,4
Hayır	14	15,6
Total	90	100,0

Anketimize katılan ve yurtdışı bağlantıları olan işletmelerin % 84.4'üne Türkiye'deki terör konusunda olumsuz görüşte bulunulurken, % 15.6'sı ise kendilerine bu konuda hiçbir olumsuz görüşte bulunan olmadığını belirtmektedirler.

Tablo 3.15: Terörün Algılandığı Yıllarda Yaşanan Olumsuzluklar

Soru 6

	Frekans	Yüzde
Rezervasyon iptalleri ile karşılaşıldı	53	58,9
Turist girişlerinde tereddütler yaşandı	36	40,0
Turist girişi tamamen durdu	1	1,1
Total	90	100,0

Anketimize katılan işletmelerin % 58.9'u terörün algılandığı yıllarda rezervasyon iptalleri ile karşılaşıldığını belirtirken, % 40'ı turist girişlerinde tereddütler yaşandığını ve % 1.1'i ise belirtilen yıllarda turist girişinin tamamen durduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.16: Terör Konusunda Turizm Kapsamında Yapılması Gerekenler

	Frekans	Yüzde(%)
Ülke tanıtımına ağırlık verilmelidir	53	58,9
Otellerde, hava alanlarında ve turistik yerlerde güvenlik önlemleri arttırılmalıdır	15	16,7
Yeni fiyat politikaları belirlenmelidir	18	20,0
Promosyon çalışmalarına ağırlık verilmelidir	4	4,4
Total	90	100,0

Anketimize katılan işletmelerin % 58.9'u teröre karşılık ülke tanıtımına ağırlık verilmesi gerektiğini savunurken, % 16.7'si otellerde, hava alanlarında ve turistik yerlerde güvenlik önlemlerinin arttırılmasını, % 20'si yeni fiyat politikalarının belirlenmesini ve % 4.4'ü ise terörle mücadelede promosyon çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekliliğini savunmuştur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çalışmanın birinci bölümünde terörün toplumsal ve ekonomik yapıya olan etkileri anlatılmıştır. Buna göre, bir ülkede terörün meydana gelmesi ile hem onu yaşayan kurbanların hem de izleyici pozisyonundaki insanların zarar görmemesi kaçınılmazdır. Terör eylemlerine maruz kalanların bu şiddeti ömür boyu unutmayıp, bu korkuyu içlerinde daima hissettikleri görülmüştür.

Turizm endüstrisini hedef alan saldırıların ulusal ekonomiye ve dünya turizm endüstrisine verdiği zararların ciddi boyutlarda olduğu ortaya konmuştur. Turizmin, Türk ekonomisi açısından gelecek vaat eden ve Türkiye'nin dış pazarlarda rekabet gücünü arttıracak en önemli sektörlerden biri olduğu anlaşılmıştır.

Terör örgütleri turizm endüstrisinin ülke ekonomisi için öneminin elbette ki farkında ve bu nedenle turizmi ve turisti hedef alan saldırılar düzenlemekten geri kalmamaktadırlar. Bu saldırıların zararı sadece o anki can ve mal kayıpları değil; kısa ve orta vadede ülkeye gelecek olan turist sayısını etkilemektedir, uzun vade de ise ülke imajında yarattığı aşınma nedeniyle turizm sektöründe yaratılan değerlerde bir eksilmeye neden olmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ilk olarak turizm ve turist kavramları değerlendirilmiştir. Yapılan bu değerlendirmeye göre turizm; insanların sürekli yaşadığı ve para kazandığı yerler dışına eğlence, spor, din, sağlık, seyahat, dinlenme vb. ihtiyaçlarını tatmin etmek üzere geçici bir süre için gitmeleri ve gittikleri bu yerlerde turistik kuruluşların mallarını tüketerek yaptıkları ekonomik faaliyetlerin tümüdür. Turist ise bu faaliyetlerdeki öznedir. İkinci olarak turizm talebi ve turizm talebinin özellikleri konusu açıklanmıştır. Turizm talebinin çok yönlü, karmaşık ve ikame olanakları fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum turizm talebine aşırı esnek bir özellik kazandırırken, turizm talebi çok kırılğan bir yapı olarak karşımıza çıkmıştır. Öyle ki, ekonomik, sosyal, politik ve mali konulardan çok çabuk etkilenen bir yapı oluşturmaktadır.

Turizm sektörü bölümünde, turizm sektöründe ulaştırma işletmeleri incelenmiş ve bu bağlamda demiryolları işletmeleri, denizyolları işletmeleri, karayolları işletmeleri ve havayolları işletmeleri anlatılmıştır. Bu araştırmaya göre Turizm sektörünün en önemli faaliyet alanlarından biri olan ulaştırma işletmeleri Türkiye’de güvenli ve konforlu bir hizmet sunamamaktadırlar. Bunun en önemli sebebi olarak da yatırım eksikliği olarak görülmüştür.

Turizm sektörünün en önemli unsurlarından biri tüketici yani turisttir. Bir ülkede yaşanan herhangi bir güvensizlik ortamı, turistin seyahat seçim yeri üzerindeki olumsuz etkisinin kaçınılmaz olduğu görülmüştür. Turizmin ülke ekonomisi üzerindeki gücü düşünüldüğünde, turistin tatil faaliyetlerinin azalmasının birçok ülkenin gelirleri üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır. Turistik tüketicinin dinlenmek, eğlenmek, merak gibi hangi amaçla turizm olayına katılmış olursa olsun, can ve mal güvenliğinin sağlandığı ortamda bulunmak istememektedir. Turistik tüketicinin bu doğal isteğini karşılamak ise ev sahibi ülkenin başlıca görevidir.

Otel, motel, tatil köyü, pansiyon, oberj, kamping gibi konaklama işletmelerinin terör, politik istikrarsızlık, ekonomik kriz gibi olumsuzluklara karşı aşırı duyarlı olduğu tespit edilmiştir. Bu durum konaklama işletmelerinin güvenlik açısından tam donanımlı olmalarını zorunlu hale getirmektedir. Tüm çalışanların, güvenlik ve acil durum önlemler konusunda son derece eğitilmiş, titiz ve bilgili olmaları gerektiği görülmüştür.

Son bölümde terörizmin turist davranışlarına etkisini araştıran bir çalışma yapılmıştır. Yapılan anket araştırmasında elde edilen bulgular turizm endüstrisinin barış, huzur ve güven ortamı içerisinde gelişme gösterdiğini, ekonomik kriz, terör, doğal afetler gibi olumsuzlukların yaşandığı ülkelerin, yukarıda da belirtildiği gibi, hem imajlarının sarılmasına hem de talepte ciddi düşüslere neden olmaktadır.

Araştırmaya katılan 90 acente ve otel’in % 97,8’i, terör, güvenlik, kuş gibi gibi olumsuzlukların turizm sektörünü etkilediğini belirtirken, ankete katılanların sadece % 2,2’si bu olguların turizm sektörünü etkilemediğini düşünmektedir.

Çalışmanın bir diğer sonucuna göre; araştırmaya katılan ve yurtdışı bağlantıları olan acente ve otel müşterilerinin % 84,4'üne Türkiye'deki terör konusunda olumsuz görüşte bulunulurken, % 15,6'sı ise kendilerine bu konuda hiçbir olumsuz görüşte bulunan olmadığını belirtmektedirler. Ülkemizin yıllardır terör saldırılarına maruz kalmasından dolayı böylesine olumsuz görüşler alması olağan hale gelmiştir.

Türkiye'de terör saldırılarının arttığı yıllarda turizm talebinde ciddi düşüşler yaşanmıştı. Çalışmamızda da bu konuda görüş bildirenin % 58,9'u terörün algılandığı yıllarda rezervasyon iptalleri ile karşılaşıldığını belirtirken, % 40'ı ise turist girişlerinde tereddütler yaşandığını ve % 1,1'i ise belirtilen yıllarda turist girişinin tamamen durduğunu belirtmiştir.

Araştırmanın diğer bir sonucu ise; turizm sektörünü olumsuz yönde etkileyen unsurların % 44,4'ünün ekonomik kriz, % 27,8'inin terör olayları, % 17,8'inin de doğal afetler % 10'unun da turist ağırlayan ülkenin iç politikası dedikleri gözlenmektedir.

Araştırmamıza katılanlara, terör konusunda turizm kapsamında yapılması gerekenleri sorduğumuzda % 58,9'u teröre karşılık ülke tanıtımına ağırlık verilmesi gerektiğini söylerken, % 20'si yeni fiyat politikalarının belirlenmesini, % 16,7'si otellerde, hava alanlarında ve turistik yerlerde güvenlik önlemlerinin artırılmasını ve % 4,4'ü ise terörle mücadelede promosyon çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekliliğini belirtmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular, terörizmin turist davranışları üzerinde olumsuz etkisi olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda yapılması gereken en önemli şey ülkede turistler için güvenlik önlemlerini arttırmak olacaktır. Buna ek olarak, havayolları, konaklama işletmeleri ve seyahat acenteleri gibi turistlerin yoğun olduğu yerlerdeki güvenlik önlemlerinin artırılarak, çalışanların güvenlik konusunda eğitilmesi ve bilgilendirmesi gerekmektedir. Ayrıca yerel halkın da bu konuda son derece titiz ve kararlı olması gerekmektedir.

Daha sonra ise, ülke tanıtımına ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bir bölgenin güvenilir olarak algılanmasını engelleyen başlıca olaylar; terör saldırıları, ekonomik kriz, doğal

afetler ve turist ağırlayan ülkenin iç politikasında yaşanan olumsuzluklardır. Bu sebeple, turist ağırlayacak ülkenin, turist için güvenli bir yer olduğu üzerinde çalışmalara ağırlık vermesi zorunludur. Aksi takdirde, can ve mal güvenliği endişesi duyan turistik tüketici ya seyahat seçim sürecinde güvensiz olarak algıladığı yeri direkt eleyecek ya da rezervasyonunu iptal ettirecektir.

Her ne kadar tanıtım ve reklâm harcamaları ülke ekonomileri için çok masraflı ve zaman alıcı bir iş olarak görülmesine rağmen, kısa ve orta vadede turistlerin seyahat yeri seçimleri üzerinde etkili olacak en etkileyici yoldur. Ucuz ve farklı tatil seçenekleri, promosyon ve kampanyalar insanların büyük bir kısmını cezp etmektedir. Piyasaya rakip ülkelerde olmayan bir özelliği hem de ucuz fiyata sunmak turistlerde mutlak bir merak sebep olacaktır. Daha önce de belirtildiği gibi, turizm fiyat konusunda son derece duyarlı bir sektördür. Ucuz bilet, kaliteli ve farklı konaklama türleri, turistlerin aklındaki her türlü kötü izlenimi silecektir.

Bir ülkenin imajı her ne kadar güvenlik konusunda darbe almış olursa olsun yapılan bu tür çalışmalar mutlaka olumlu sonuçlar verecek ve turistlerin dikkatinden kaçmayacaktır. Aksi takdirde, can ve mal güvenliği endişesi duyan turistik tüketici ya seyahat seçim sürecinde güvensiz olarak algıladığı yeri direkt eleyecek ya da rezervasyonunu iptal ettirecektir.

KAYNAKÇA

Abdullah Bolcu, ‘‘Ulaşım Sistemleri’’, 2003, <http://www.caginpolicisi.com.tr/6/7.htm> (07.04.2008).

Abdullah Köse, ‘‘Türkiye’nin Kruvaziyer Gerçeği’’, **Tourism World**, sayı:47, Ekim 2007

Adem Yavaş, ‘‘ Terörizm ve Turizm Endüstrisini Hedef Alma Nedenleri’’, **Polis Dergisi**, Sayı: 40, Nisan-Mayıs-Haziran 2004

Ahmet Karagöz, ‘‘Terör Eylemleri ve Neticeleri’’, <http://www.caginpolicisi.com.tr>, 09.10.2006

Ali Kuyaksil, ‘‘ Türkiye’de Terör ve Terörün Kaynakları’’, **Polis Dergisi**, Sayı: 40, Nisan-Mayıs-Haziran 2004

Ali Murat Yel, Terörizmin Temel Sebepleri, **Polis Dergisi**, Sayı: 40, Nisan-Mayıs-Haziran 2004

Ali nal, ‘‘Terör Nedir?’’ **Zaman**, 19.Ekim.2005.

Bahattin Rızaoğlu, **Turizm Davranışı**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2003

Bayram Uzun, Tahsin Yomralıoğlu, ‘‘ Türkiye’de Yabancıların Taşınmaz Edinimi: Arazi Yönetimi Bağlamında Bir İnceleme’’, **TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı**, 2007, Ankara

Burcu Selin Yılmaz ve zgr Devrim Yılmaz, ‘‘Terörizm ve Terörizmin Hedefi Olarak Turizm Endüstrisi’’, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**.

Cahit İstikbal, ‘‘Dünyada ve Türkiye’de Kruvaziyer Turizmi’’, **Denizcilik Dergisi**, sayı: 27, Temmuz-Ağustos 2006

Gee Y. Chuck, **International Hotel Management**, Florida:Educational Institute of the American Hotel & Motel Association, 1994

Deniz lke Arıboğan, **Tarihin Sonundan Barışm Sonuna**, İstanbül: Timaş yayınları, 2003

Deniz lke Arıboğan, ‘‘Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak’’, **KarizmaDergisi**, Sayı: 9, Ocak-şubat-Mart 2002

Dictionnaire Larousse, ‘‘Terör’’, İstanbül: Milliyet Gazetesi Yayını, 1993, Cilt: 6.

Doğan Kökdemir, ‘‘Bir İnsan Davranışı Olarak Terör’’, **Pivolka Savaş zel Sayısı**

Doğu Ergil, "Uluslar arası Terörizm", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No: 47, sayı 3, (Haziran-Aralık 1992)

EGM, Terör ve Terörizm, 2007

Elizabeth C. Arch, "Risk Taking: A Motivational Basis For Sex Differences", **Psychological Reports**, Vol. 73, No.1, (1993)

Emin Gürses, Etnik Terör, İstanbul: Profil Yayıncılık, 2007

Ercan Çitlioğlu, **Gri Terörizm**, Ankara: Ümit Yayıncılık, 2005

Ercan Uygur, "Terörün Ekonomik Yapıya Etkileri", **Merkez Bankası Yayınları**, Ankara, (2002)

Erhan Başyurt, PKK'da Silah Bırakır mı? Silahlara Veda Zamanı, **Aksiyon Dergisi**, sayı: 567, Ekim 2005

Erol Bulut, **Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Ekonomik Etkileri**, Ankara: Beta Yayınları, 1998

Funk&Wagnal's Standart Dictionary, "Terörizm" New York: University Press, 1970, Cilt: 2.

Hamide Zafer, **Sosyolojik Boyutuyla Terörizm**, İstanbul: Beta Basım Yayım. (1999)

Hasan Olalı ve Alp Timur, **Turizm Ekonomisi**, İzmir: Ofis Matbaacılık, 1986

Hüseyin Çeken, "Türk Turizminde Yabancı Sermaye ve Yabancı Sermaye Ortamının İyileştirilmesine Yönelik Öneriler", **Sosyal Bilimler Dergisi**

Kasım Varol, "Terörizmin Türkiye'nin Kalkınmasına Etkisi", **Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Dergisi**, Terörle Mücadele Özel Sayısı, Ankara, 2004, Yıl:10, Sayı: 40

Kemal Kantarcı, **Konaklama İşletmelerinde Önbüro Yönetimi**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2004

Klaus Weiermair, **The Tourism and Leisure Industry**, London: The Haworth Hospitality Press.Inc., 1996

KTHY, <http://www.kthy.net/kthytr/tarihce.html> (22.04.2008)

Kürşat Çubuk ve Faruk Cansız, "Türkiye'de Ulaşım Sistemleri Arasındaki Enerji Durumu", 2007, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, <http://eie.gov.tr> (07.04.2008).

Leonard J. Lickorish, and Carson L. Jenkins, “**An Introduction to Tourism**”, Oxford: Elsevier Science Ltd., 1997

Maya Arakon, **Ayrılıkçı Terörün Anatomisi**, 2007.

Mehmet Fatih Gündüzalp, “Terörün Ülke Ekonomisine Maliyeti”, **Beşinci Mevsim Dergisi**, sayı: 4, Aralık-2007

Mehmet Özdemir, “Turizmin Türkiye’nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri”, **Merkez Bankası Yayınları**, 1992

Mehmet Zeki Dinçer, **Turizm Ekonomisi ve Türkiye Ekonomisinde Turizm**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993

Michael Solomon ve Diğerleri, **Consumer Behaviour**, England: Pearson Education Limited, 2006

Murat Emeksiz ve Medet Yolal, **Konaklama İşletmelerinde Önbüro Yönetimi**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2005

Nazmi Kozak, **Otel İşletmeciliği**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2002

Nazmi Kozak, Meryem Kozak ve Metin Kozak, **Genel Turizm**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2001

Nurullah Aydın, **Küresel Terör ve Türkiye**, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2006

Orhan İçöz, “Türkiye’nin Turizm Talebini Etkileyen Faktörler ve Bu Faktörlerin Talep Üzerindeki Etki Düzeyi”, **Turizm Yıllığı, Sinai Kalkınma Bankası Yayınları**, 1991

Orhan Usta, **Güneydoğu’da Terör Görünümü ve Devlet Siyaseti**, Siirt: Siirt Valiliği Yayınları.2003

Ö. Selçuk Emsen ve M. Kemal Değer, “Turizmin Üzerine Terörizmin Etkileri”, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, (7) 2004

Ömer Akat, **Turizm İşletmeciliği**, Bursa: Motif Matbaa, 2000

Önder Met, “Çokuluslu Otel Zincirlerinin Büyüme ve Uluslararasılaşma Stratejileri”, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi** (10) 2005

Özcan Yağcı, **Turizm Ekonomisi**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2003

Public Broadcasting Service-PBS, 2007, <http://www.pbs.org>, (18.11.2007)

Redhouse Sözlüğü, “Terör”, İstanbul: Milliyet Gazetesi Yayını, 1992.

Robert T. Greenbaum, Laura Dugan and Gary LaFree, "The Impact of Terrorism On Italian Employment and Business Activity", **Urban Studies**, Vol. 44, Nos. 5/6, 1093-1108, Mayıs 2007

Sevil F. Sönmez ve Alan R. Graefe, " Influence of Terrorism Risk on Foreign Tourism Decisions", **Annals of Tourism Research**, Vol.25, No.1, 1998

Sevim Koyunoğlu, **Turist Sağlığı**, Ankara: Detay Yayıncılık, 2003

Şehnaz Demirkol ve Kutay Oktay, **Turizm Politikalarına Alternatif Yaklaşımlar**, Sakarya: Sakarya Kitabevi, 2004

Şener Büyüköztürk, **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, 3.baskı, Pegema yayıncılık, Kasım 2003

T.C. Devlet Demir Yolları İstatistik Yıllığı, (2002-2006), www.tcdd.gov.tr (01.04.2008)

TCDD, Cumhuriyetimizin 80 Yıllık Tarihinde Demiryolu Politikaları, <http://www.tcdd.gov.tr> (01.04.2008)

TCDD, Yolcu Taşımacılığı, <http://www.tcdd.gov.tr> (01.04.2008)

The Readers Digest Encyclopaedic Dictionary, "Terörizm", İstanbul: Oxford University Pres, 1964, Cilt: 2.

TKGM, Yabancı Mülkiyeti, 2008, <http://www.tkgm.gov.tr/yabancilar/default.aspx>, (06.05.2008)

TMMOB, Ticari Bir Demiryolu Değil, Güvenli ve İnsani Bir Demiryolu İstiyoruz, **Mühendis ve Makine Dergisi**, Cilt: 45, Sayı: 535

[www.turizm gazetesi.com](http://www.turizm.gazetesi.com) (07.04.2008)

Türkiye'de Demiryolunun Tarihi Gelişimi, <http://www.kamusen.org.tr> (01.04.2008)

"Türkiye'de Konaklama Sektörü Yerli Grup/Zincirlerin Elinde", **Resort Dergisi**, (57) Mayıs, 2008

Vildan Korul ve Hatice Küçükonal, "Türk Sivil Havacılık Sisteminin Yapısal Analizi", 2001, Ege Üniversitesi, <http://eab.ege.edu.tr> (07.04.2008)

www.cefyachting.com (01.04.2008)

Yasin Doğan, " Terörün Sebepleri ve Halkı Kazanmak", **Yeni Şafak**, 24.Mart.2006

Yavuz Demirkol, Türkiye’de Demiryolu Ulaşımı Politikaları, 13.Ocak.2008, www.bts.org.tr (01.04.2008)

Yavuz Odabaşı ve Gülfidan Barış, **Tüketici Davranışı**, İstanbul: MediaCat Kitapları, 2002

Yusuf Ziya İrbeç, ‘‘Terörün Ticari Hayata Etkileri’’, **Merkez Bankası Yayınları**, Dünyada ve Türkiye’de Terör, Ankara, 2002